

Naročnik:

Občina Brežice

Cesta prvih borcev 18, 8250 Brežice

Tel.: 07 620 55 00

E-pošta: obcina.brezice@brezice.si

Spletna stran: www.brezice.si

Naziv dokumenta: Študija: Staranje in medgeneracijsko sožitje v Občini Brežice

Številka: 007-0005/2025

Odgovorna oseba naročnika: Ivan Molan, župan Občine Brežice

Koordinatorice: Matejka Gerjevič, vodja oddelka za družbene dejavnosti; Mojca Banič, referentka; Jerneja Kreačič, svetovalka

Strateška skupina za pripravo študije- Lokalna akcijska skupina Starosti prijazne Občine Brežice: Helena Hostar, Dražen Levojevič, Anja Krušnik Cirnski, Anja Zevnik, Vesna Mlakar, Andrej Valenčak, Valentina Vuk, Andreja Osredkar, Ana Kupina, Ana Kalin, Jožica Sušin, Zinka Žnideršič, Martina Živič, Tatjana Kosec, Mojca Banič in Matejka Gerjevič

Izvajalec priprave študije: **Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje**

INŠTITUT
ANTONIA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE

Koordinator Slovenske mreže starosti prijaznih mest in občin

Resljeva 11, 1000 Ljubljana

Tel.: 01 433 93 01, E-pošta: info@iat.si

Spletna stran: www.inst-antonatrstenjaka.si

Odgovorna nosilka naloge: Katja Bhatnagar

Grafike: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje in WHO, Age-friendly cities and communities

Datum: **Oktober 2025**

Študija Staranje in medgeneracijsko sožitje v Občini Brežice je bila sprejeta na 17 redni seji Občinskega sveta Občine Brežice, dne 8.10.2025.

Kazalo vsebine

1 UVOD	4
2 METODOLOGIJA PRIPRAVE	5
3 DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE BREŽICE	6
4 PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI BREŽICE.....	9
5 SLIKA STANJA PO PODROČJIH	20
5.1 Storitve zdravstva in oskrbe	20
5.2 Socialna vključenost in družabno življenje starejših	31
5.3 Medgeneracijsko sožitje	37
5.5 Materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost.....	46
5.6 Infrastruktura, zunanje površine in javni objekti	51
5.7 Bivališča	54
5.8 Mobilnost in prevozi	57
5.9 Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo.....	59
6 VIRI IN LITERATURA	66

1 UVOD

Pričujoča študija je strokovna podlaga za pripravo strategije starosti prijazne občine Brežice, s tem pa tudi pričetek sistematičnega dela na področju staranja in medgeneracijskega sožitja. Študija in strategija sta obvezna koraka občine za vstop v slovensko in svetovno mrežo starosti prijaznih mest in občin.

Struktura študije

Prvo poglavje - Demografska slika občine Brežice - kratko povzame objektivne podatke o trenutnem stanju in projekcijo za prihodnost občine. V drugem poglavju - Programi, storitve in akterji za področje staranja - je opis vseh pomembnih deležnikov in programov, ki delujejo na področju staranja v občini Brežice, in ni nič manj pomembno od prvega. Resno lahko gradimo samo, če upoštevamo vse, kar je bilo pred tem že postavljeno, v zavedanju, da ne začnemo »iz nič«.

Sledi najobsežnejši del dokumenta, ki oriše sliko stanja po področjih. Ta so:

1. storitve zdravstva in oskrbe,
2. socialna vključenost in družabno življenje starejših,
3. medgeneracijsko sožitje,
4. ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje
5. materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost,
6. infrastruktura, zunanje površine in javni objekti,
7. bivališča
8. mobilnost in prevozi
9. Celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja ter proaktivnost in povezanost deležnikov (občine, stroke, civilnih organizacij, starejših)

Razdelitev na teh osem področij je bila narejena na osnovi svetovnega programa starosti prijaznih skupnosti in ob upoštevanju analize empiričnih podatkov o stanju v občini Brežice. V opredelitvi vsakega od področij so najprej, v točki a) strnjena sodobna spoznanja in usmeritve za delo v praksi, v točki b) strjen v tabeli sledi opis stanja v občini Brežice, ki je bil narejen na podlagi raziskovalnega dela s ključnimi deležniki, na podlagi vprašalnikov in delavniških srečanj, na koncu pa je v točki c) komentar na sliko stanja v občini Brežice, v katerem so izpostavljene potrebe, ki so se tako v vprašalnikih, kot tudi preko delavniških srečanj izkazala kot najbolj pomembna. Ob enem smo izpostavili tudi nekatere razvojne možnosti občine.

2 METODOLOGIJA PRIPRAVE

Študija je pripravljena na temelju treh virov. Prvi vir so **mnenja občanov in ključnih deležnikov**, drugi so za to področje **relevantni javno dostopni podatki in občinski viri**, tretji vir so **svetovna in domača strokovna spoznanja** in dobre izkušnje s področja gerontologije in medgeneracijskega sožitja, zlasti dobre prakse in program Svetovne zdravstvene organizacije *starosti prijazne lokalne skupnosti*, ki so povezane v svetovni in slovenski mreži starosti prijaznih občin in mest. Strategija je rezultat skupnega razmišljanja in usklajevanja predstavnikov Občine, lokalnih civilnih organizacij in starejšimi ljudmi in stroko na lokalni in širši ravni.

Sledili smo kombinirani raziskovalni metodologiji. Prvi metodični princip je »**od spodaj navzgor**« - ta upošteva, kaj prebivalci občine Brežice na tem področju potrebujejo, kaj si želijo in hočejo ter kaj so pripravljeni in zmožni prispevati. Drugi pristop pa je "od **zgoraj navzdol**" - ta prispeva merila pristojnega upravnega vodstva ter sodobno strokovno znanje. Pripravo strategije je vodil slovenski nacionalni Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Stališča občanov so bila zbrana individualno preko vprašalnikov in skupinsko, preko srečanj lokalne akcijske skupine. Vprašalnike je izpolnilo 50 občanov, pisno ali v obliki raziskovalnega pogovora, ki ga je izpolnil za to usposobljen član lokalne akcijske skupine. Pri tem smo uporabili **kvalitativni pristop**; ni šlo za reprezentativni vzorec ali za količino vprašalnikov, ampak za poglobljen razmislek predstavnikov ali starejših iz različnih skupin. Poskrbeli smo, da je poleg tistih, ki s starejšimi delajo (prostovoljsko ali poklicno: člani LAS SPO Brežice), vprašalnik izpolnil:

1. Nekdo, ki potrebuje oskrbo in ga svojci oskrbujejo doma.
2. Nekdo, ki ima samo domačo oskrbo.
3. Starejši človek, ki je zelo dejaven in vključen v različne organizacije in krožke.
4. Prostovoljec za področje staranja.
5. Nekdo, ki se zadržuje bolj doma in pazi na vnuke.
6. Nekdo, ki se je ravnokar upokojil.
7. Starejši krajan, ki je osamljen.
8. Nekdo, ki ga srečamo naključno v parku ali v baru.
9. Starejši človek, ki je odrinjen na rob družbe.
10. Svojci, ki imajo izkušnjo oskrbe starejšega bližnjega.
11. Starejši iz različnih krajevnih skupnosti (vasi in zaselki).

Drug način zbiranja podatkov je bil preko delavniških srečanj lokalne akcijske skupine: a.) 17. 10. 2024 - uvodno srečanje na katerem smo zastavili zbiranje potreb in razdelitev vprašalnikov z lokalno akcijsko skupino starosti prijazne občine Brežice, b) 28. 11. 2024 - na razširjenem srečanju lokalne akcijske skupine smo zbrali prvo sliko stanja po osmih področjih, c) 6.2. 2025 in 13.3.2025 smo podrobneje analizirali sliko stanja po področjih z občinsko upravo in raziskali možnosti za uresničevanje. 10.4. 2025 smo predstavili osnutek ciljev in prioritetenih ukrepov, 18.9. 2025 pa osnutek prvega letnega načrta. Posebej so vzporedno potekala tudi usklajevanja z koordinatorjem starosti prijazne občine Brežice, z direktorico občinske uprave in županom.

3 DEMOGRAFSKA SLIKA OBČINE BREŽICE

1. Trenutno demografsko stanje v občini Brežice

Občina Brežice leži v spodnjem Posavju na vzhodnem delu Slovenije, in meji z republiko Hrvaško. Osrednji del občine obsega ravninski svet Krško-Brežiškega polja, na severnem delu se razprostira vinorodno Bizeljsko gričevje, na jugu občine pa hriboviti Gorjanci. Območje občine se razprostira na 268 km²,

kar jo po površini uvršča na **14. mesto** med slovenskimi občinami. Ozemlje je razdeljeno na 20 krajevnih skupnosti, s 109 naselij in 24.450 prebivalci (leto 2024).

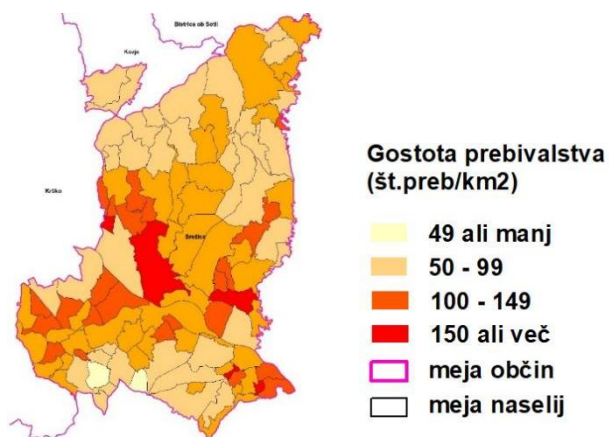
Največja gostota poselitve je na območju občinskega središča mesta Brežic, za gričevnati svet je značilna razpršena poselitev, na Gorjancih pa prevladujejo gručaste vasi.

Slika 1: občina Brežice v slovenskem prostoru (Vir: Prostorski informacijski sistem občin, 2024)

Gostota poselitve je 97 preb./km², kar je pod državnim povprečjem (104 preb./km²).

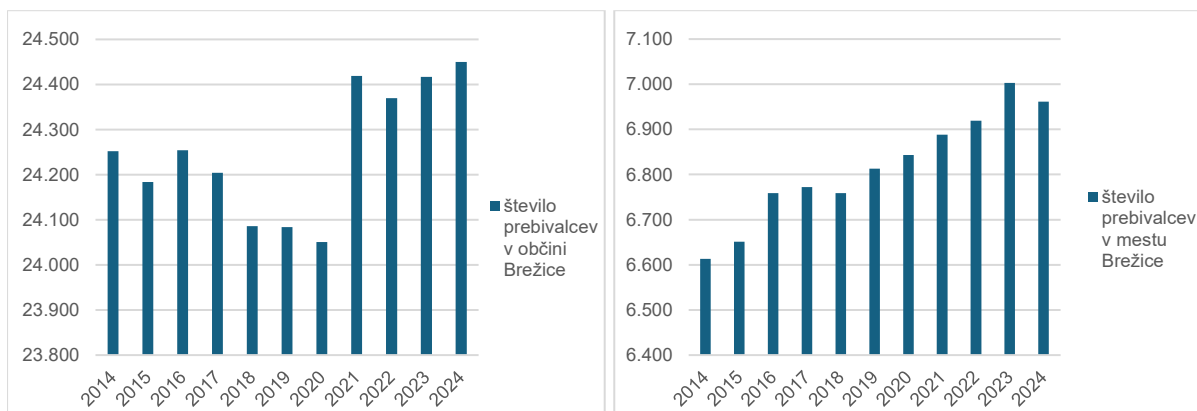
Najpomembnejša cestna povezava v občini je avtocesta A2, ki poteka od Karavank do Obrežja, nanjo se navezujejo glavne prometnice v smeri severa proti Krškemu in Bizeljskemu, proti vzhodu do Obrežja, in državne meje, ter proti zahodu v smeri

Kostanjevce na Krki. Skozi Brežice poteka tudi glavna železniška proga Ljubljana - Dobova, ki skupaj z omenjeno avtocesto predstavljata pomembno evropsko transportno pot (X. panevropski koridor).

Slika 2: Prikaz gostote poselitve v občini Brežice (Statistični urad Republike Slovenije, 2024)

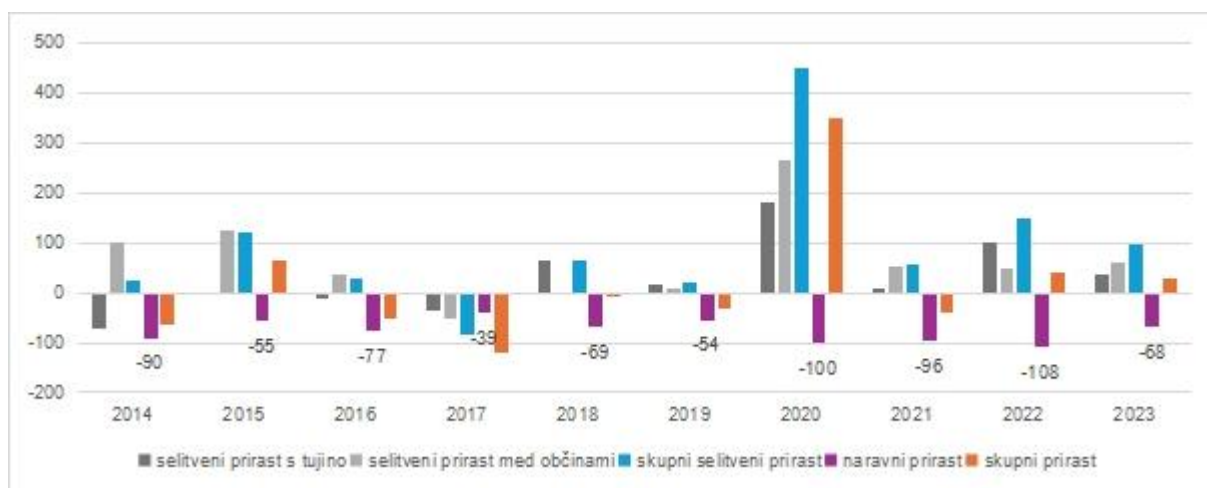
Število prebivalcev v občini Brežice je od leta 2014 do 2020 upadalo (Statistični urad Republike Slovenije, obdobje 2014 - 2024). Opazen dvig števila prebivalcev v občini se je zgodil leta 2021 za skoraj 370 prebivalcev. Medtem se je število prebivalcev v mestu Brežice v obdobju 2014 - 2024 konstantno povečevalo. Od leta 2014 (6.613 preb.) do leta 2024 se je v mestu Brežice število prebivalstva povečalo za 348 prebivalcev (6.961 preb.).

Grafikon 1: Prikaz števila prebivalcev v občini (levo) in prikaz števila prebivalcev (desno) v mestu Brežice (Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2024)

V občini Brežice je razviden negativni naravni prirast. Od leta 2014 do 2023 je bil naravni prirast stalno negativen, kar posledično vpliva na naravno upadanje številčnosti populacije. Najnižje vrednosti naravnega prirasta so bile zabeležene med leti 2020-2022, ko je v razmerju živorojenih otrok in umrlih oseb izrazito prevladovala umrljivost, saj je leta 2022 umrlo 108 oseb več, kot je bilo število novorojenčkov. Število rojstev v obravnavanem obdobju ne presega stopnje umrljivosti, kar ne omogoča naravne reprodukcije prebivalstva (SURS, obdobje 2014 - 2024).

Občina Brežice je sicer, z izjemo posameznih let, območje priseljevanja. V zadnjih desetih letih se v občino Brežice selijo prebivalci iz drugih občin (*povprečen selitveni prirast med občinami je 42 ljudi / leto) in od leta 2018 iz tujine (*povprečen selitveni prirast s tujino je 45 ljudi/ leto). Vzroki za selitvene tokove so večplastni, vezani na gospodarske razmere, delovna mesta, turistične centre, socialno-ekonomske dejavnike, prometno dostopnost, itd.

Grafikon 2: Naravni, selitveni in skupni prirast prebivalstva v občini Brežice (Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2014-2023)

Za prebivalstvo občine je značilen visok indeks staranja, leta 2024 je znašal 174,3, kar presega tudi državno povprečje (147,8). Staranje populacije se odraža v deležu starejših prebivalcev (nad 65 let), ki znaša 24,1 % celotne populacije in presega slovensko povprečje (22 %). Odstotek starejšega prebivalstva se je glede na leto 2023 povečal za 4 %.

Za bodoč pozitiven demografski razvoj populacije je potrebna predvsem prebivalstvena politika, ki je pogojena z gospodarskim razvojem občine. Prebivalstveno (demografsko) politiko opredeljuje splet demografskih ciljev, ki jih poskušajo doseči nosilci prebivalstvene

politike (država, vlada, občine, nevladne organizacije, društva, stranke, vplivni posamezniki, itd.) z ukrepi in dejavnostmi, ki temeljijo na bolj ali manj splošno sprejetih načelih, normah in vrednotah.

Prebivalstvena politika se v ožjem smislu nanaša na obseg, strukturo, porazdelitev prebivalstva in njegovih značilnosti, v širšem smislu pa se nanaša na medsebojni odnos med demografsko, ekonomsko in družbeno reprodukcijo. Način sprejemanja prebivalstvene politike je odvisen od institucionalnih, političnih razmer. Na nekatera področja demografske politike, denimo rodnost in smrtnost, občina ne more direktno vplivati, medtem ko lahko posredno vpliva na „push-pull“ dejavnike selitvenih tokov. Ravno selitve lahko najbolj pripomorejo k povečanju populacije. Med bistvene privlačnostne dejavnike selitvenih tokov lahko uvrstimo gospodarski razvoj, privlačnost okolja, življenjski standard in družbeni napredek, ter trajnostni razvoj. V kolikor je namen občine v demografski strukturi povečati število prebivalstva, mora občina poskrbeti za vzvode, kot so: možnost zaposlitve in nakupa/pridobitve stanovanja, čisto in privlačno bivalno okolje, kvalitetno preživljanje prostega časa, urejenost in modernizacija infrastrukture, kvalitetna oskrba in storitve, možnost izobraževanja, itd.

V primerjavi s preteklimi leti (2009, 2014 in 2019) je v letu 2024 manj otrok starosti od 0 do 14, več ljudi starih med 15 in 59 let, manj starih med 60 in 69 let, več starih med 70 in 79 let in manj starostnikov starih 80 in več let. Največja odstopanja od preteklih let se kažejo v starostnih skupinah 15 do 34 let (več prebivalcev) in 60 do 74 let (manj prebivalcev).

Glede na slovensko povprečje in trende potrebuje dolgotrajno oskrbo v občini Brežice okrog 978 ljudi (4% starejših nad 65 let); od tega več kot 245 v oskrbovalnih ustanovah (1%) in 734 v domači oskrbi (3%). Ostalih več kot 4890 prebivalcev, po 65. letu starosti (20% prebivalcev) potrebuje sodobne programe za zdravo in aktivno staranje, vseh 24.450 občanov pa vzgojo za krepitev medgeneracijskega sožitja.

4 PROGRAMI, STORITVE IN AKTERJI ZA PODROČJE STARANJA IN SOŽITJA V OBČINI BREŽICE

ZDRAVSTVENI DOM BREŽICE (<https://www.zd-brezice.si/>)

Zdravstveni dom Brežice deluje v Brežicah od decembra 1976 (prva reševalna postaja je bila ustanovljena že leta 1941, zdravstveni dom pa je bil ustanovljen 1. 8. 1955 z odločbo OLO Krško). Z Odlokom o ustanovitvi javnega zavoda od 1.1.1992 dalje deluje samostojno.

Ustanoviteljica zavoda je Občina Brežice. V okviru dozidave prizidka v letu 2024 je bil urejen tudi prilagojen dostop za invalide in druge osebe z različnimi oviranostmi.

Opravlja zdravstveno dejavnost na primarni ravni s področja osnovne zdravstvene dejavnosti (ambulante družinske medicine - 10 v ZD in ena v DU Brežice, referenčne ambulante (5), zobozdravstvo (6 ambulant), otroški dispanzerji) in specialistične ambulantne dejavnosti (dispanzer za žene, ambulanta za psihiatrijo). Temeljno poslanstvo zdravstvenega doma temelji na zadovoljstvu vseh udeležencev, torej pacientov, zaposlenih in drugih sodelujočih, ki se vključujejo neposredno ali posredno v delovanje v zdravstvenega doma.

Osnovna zdravstvena dejavnost, ki jo opravlja zdravstveni dom za starejše, obsega:

- spremljanje zdravstvenega stanja prebivalcev in predlaganje ukrepov za varovanje;
- krepitev in izboljšanje zdravja ter preprečevanje, odkrivanje, zdravljenje in rehabilitacijo bolnikov in poškodovancev;
- preventivno zdravstveno varstvo rizičnih skupin in drugih prebivalcev v skladu s programom preventivnega zdravstvenega varstva in z mednarodnimi konvencijami;
- zdravstveno vzgojo ter svetovanje za ohranitev in krepitev zdravja;
- patronažne obiske, zdravstveno nego, zdravljenje in rehabilitacijo bolnikov na domu ter oskrbovancev v socialnovarstvenih in drugih zavodih;
- nujno medicinsko pomoč in reševalno službo;
- laboratorijske, diagnostične in terapevtske storitve.

V okviru ZD delujejo tudi sodoben laboratorij, patronažna služba, ki poleg svoje osnovne dejavnosti, zagotavlja tudi nego na domu ter preventivni program za preprečevanje bolezni srca in ožilja (program JACARDI, ki predstavlja pomemben korak naprej v Evropi v boju proti bolezni srca in ožilja ter sladkorne bolezni). V sklopu urgentnega centra je zagotovljena tudi nujna medicinska pomoč z reševalno službo. V sodelovanju s SB Brežice je občanom na voljo tudi sodelovanje v preventivnih programih ZORA in SVIT.

ZD sodeluje tudi pri izvajanju programa »Zdrava mesta«, katerega namen je, da vsako mesto oziroma občina vodi zdravo javno politiko, kar se kaže v večji skrbi za zdravje, v izboljšanju zdravstvenega stanja prebivalcev, v varovanju mestnega okolja, predvsem pa v upoštevanju predlogov prebivalcev za boljše življenje v mestu.

❖ **Center za krepitev zdravja (<https://www.zd-brevice.si/center-zdravja.html>)**

V ZD Brežice je vzpostavljen integriran Center za krepitev zdravja (CKZ), ki ima pomembno vlogo pri krepitvi zdravja in spremembi življenjskih navad pri posamezniku in v okviru

katerega se izvajajo individualna svetovanja in preventivne zdravstveno vzgojne delavnice ter aktivnosti za krepitev zdravja in zmanjšanje neenakosti v zdravju v lokalnem okolju. Zdravstveno vzgojne delavnice, ki se izvajajo, so namenjene vsem, ki želijo izvedeti več o zdravem načinu življenja in o dejavnikih, ki lahko škodljivo vplivajo na zdravje ali poslabšajo že obstoječe bolezni. Izvaja jih dodatno strokovno usposobljen interdisciplinarni tim, v katerega so vključene diplomirane medicinske sestre, kineziolog, psiholog, dietetik in fizioterapevt.

Gravitacijsko območje delovanja predstavlja območje občine Brežice. Vse aktivnosti integriranega centra za krepitev zdravja se izvajajo po strokovnih usmeritvah Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Dejavnost CKZ pokriva naslednja področja preventive:

- program Priprave na porod in starševstvo (šola za starše);
- zdravstvena vzgoja otrok in mladostnikov, njihovih staršev in vzgojiteljev;
- zobozdravstveno vzgojo za otroke in mladostnike;
- program za krepitev zdravja za odraslo populacijo;
- aktivnosti krepitev zdravja in zmanjševanja neenakosti v zdravju za vse populacijske skupine.

Do aktivnosti so upravičene osebe z urejenim obveznim zdravstvenim zavarovanjem.

❖ **Patronažna služba**

Patronaža in zdravstvena nega na domu izvajata naslednje dejavnosti:

- Zdravstveno socialno obravnavo posameznika, družine in skupnosti,
- Patronažno zdravstveno nego na domu,
- Patronažno zdravstveno nego nosečnice, otročnice in novorojenčka.

Patronažna zdravstvena nega je specialno področje zdravstvene nege, ki se ukvarja s posamezniki, družino in lokalno skupnostjo v vseh obdobjih zdravja in bolezni.

Patronažna medicinska sestra ugotavlja potrebe po zdravstveni pomoči pacienta na njegovem domu, to je zdravstveni negi, načrtuje intervencije zdravstvene nege, jih izvaja in vrednoti dosežene cilje. Svetuje o zdravem načinu življenja ter opozarja na dejavnike tveganja, ki lahko ogrozijo zdravje posameznika ali članov družinske skupnosti. Ocenjuje kdaj in kaj je sposoben posameznik ali člani družinske skupnosti storiti zase in česa ne. Izvaja zdravstveno - socialno obravnavo posameznika, družine in skupnosti in je koordinatorka vseh oblik pomoči na domu.

Kurativne patronažne obiske izvaja patronažna medicinska sestra po delovnem nalogu, katerega naročnik je osebni zdravnik.

Patronažna medicinska sestra je nosilka patronažne zdravstvene nege na dodeljenem terenskem območju. Posameznike in družine spremlja od rojstva do smrti, v obdobju zdravja in bolezni. Patronažo in nego na domu za prebivalce občine Brežice opravlja 10 diplomiranih, višjih in srednjih medicinskih sester, od tega 5 koncesionark.

Z junijem 2018 je ZD Brežice pričel z izvajanjem Programa nadgrajene patronažne obravnave ranljivih skupin, ki ga sofinancirata Evropska unija iz sredstev Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija.

Program obsega izvajanje dodatnih preventivnih aktivnosti, katerih namen je prispevati k vključevanju ranljivih oseb v preventivne programe, zmanjševanja neenakosti v zdravju ter nadgradnja preventivnega dela v patronažnem varstvu:

- vzpostavitev stika z neodzivniki na preventivne preglede v referenčnih ambulantah družinske medicine, ugotavljanje vzroka za neodzivnost in izvedba ukrepa glede na ugotovljeni vzrok (izvedba preventivnega pregleda in/ali nemedikamentoznih obravnav v skladu z opredeljenim algoritmom);
- priprava analize terenskega območja;
- izvajanje posvetovalnic v lokalnih skupnostih.

DOMOVI ZA STAREJŠE - DOM UPOKOJENCEV BREŽICE

Dom upokojencev in oskrbovancev Impoljca, enota Dom upokojencev Brežice, je javni socialno varstveni zavod. Z delovanjem je pričel 15. 6. 1979 s kapaciteto 106 mest. Dejavnost doma je bila 4. 11. 2013 preseljena v novozgrajeni objekt, na naslovu Dobovska cesta 8, Brežice. DU Brežice je dom 4. generacije, katerega kapaciteta je danes 156 mest - v Domu je tako na voljo 108 sob, 60 enoposteljnih in 48 dvoposteljnih. 85,63 % stanovalcev Doma je občanov občine Brežice.

Osnovna dejavnost Doma je izvajanje socialnovarstvene storitve institucionalno varstvo starejših. V okviru osnovne dejavnosti so na voljo štiri programi - celodnevna oblika varstva in oskrbe, dnevno varstvo, začasne in krizne namestitve ter center dnevnih dejavnosti. Dom ima tudi oddelek za oskrbo dementnih stanovalcev.

Dom opravlja tudi naloge, ki obsegajo priprave okolja, družine in posameznikov na starost ter tržno dejavnost, ki je namenjena višji kvaliteti življenja in varstva starejših občanov, zlasti storitve bara Sotočje, pripravo obrokov za zunanje uporabnike, prodajo izdelkov iz delovne terapije in drugo.

Stanovalcem so na voljo aktivnosti s področja kulture in prostega časa, svečanosti in praznovanj, gospodinjstva in domačnosti, glasbene in literarne ustvarjalnosti, medgeneracijskega sodelovanja in sodelovanja z lokalno skupnostjo, prostovoljstva in duhovne oskrbe.

Občani občine Brežice sicer bivajo tudi v domovih širom Slovenije: Duo Impoljca, ZUDV Dornava, Socialno varstveni zavod Hrastovec, Dom Lukavci Križevci, VDC Krško - Leskovec BE Brežice, DSO Krško, Penzion sreča, VDC Novo Mesto, Zavod Sv. Rafaela Vransko, Trubarjev dom upokojencev Loka pri Zidanem Mostu, Zavod usmiljenk - Dom Sv. Katarine, Mavida domovi D.O.O. podružnica Rogaška Slatina, Dom starejših Logatec, VDC Saša, CUDV Draga.

CENTER ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo Posavje - enota Brežice izvaja javna pooblastila (naloge, ki jih nalaga zakon) - socialnovarstvene storitve in različne oblike pomoči za vse, ki se znajdejo v življenjski stiski in potrebujejo strokovno pomoč.

V okviru svojih delovnih področij center izvaja dejavnosti s področja zaščite in pomoči ranljivim skupinam, kamor spadajo tudi starejši ter socialnovarstvene storitve: prva socialna pomoč, osebna pomoč, podpora žrtvam kaznivih dejanj, pomoč družini za dom in pomoč družini na domu. Namenjene so preprečevanju socialnih stisk in težav, obsegajo aktivnosti in pomoč za samopomoč posamezniku, družini in skupinam prebivalstva.

MOŽNOST PRIDOBITVE TOPLEGA OBROKA ZA STAREJŠE

DU Brežice izvaja tudi storitev zagotavljanja toplega obroka za starejše. Priprava obrokov za zunanje uporabnike se izvaja v okviru tržne dejavnosti, ki je namenjena višji kvaliteti življenja in varstva starejših občanov. Naročilo poteka po predhodnem dogovoru in pisnem naročilu. Cena kosila s prevozom znaša 8,23 EUR.

Izvajalec: Dom upokojencev in oskrbovancev Impoljca, enota Dom upokojencev Brežice; število uporabnikov: 70.

V okviru izvajanja storitve pomoči na domu (v nadaljevanju PND), ki jo nudi CSD Posavje, enota Brežice v okviru mreže izvajanja javne službe v občini Brežice, se prav tako izvajajo tudi dovozi toplih obrokov. Obroki se dovažajo iz doma upokojencev in oskrbovancev Brežice, v menažnih posodah, katere uporabniki priskrbijo sami. Vlogo za dovoz kosila se poda na enak način kot za katerokoli drugo storitev, katero izvaja PND. Obenem je potrebno oddati vlogo za kosilo tudi na DUO. Uporabnik konec meseca dobi dve položnici in sicer ena položnica, s strani DUO (za sam obrok hrane), druga položnica pa s strani CSD (za sam dovoz). Cena dovoza enega toplega obroka hrane znese ob delavnikih in sobotah 1,88 €, ob nedeljah 2,64 € in ob praznikih 2,83 €.

POMOČ NA DOMU

PND je storitev, ki jo zakon določa kot javno službo. Opravlja se v okviru mreže javne službe, katero zagotovi občina, kar pomeni, da lahko vsaka občina storitev prilagodi potrebam svojih občanov. Izvajajo jo lahko javni socialno varstveni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki pridobijo koncesijo na javnem razpisu.

Na območju občine Brežice storitev Pomoči na domu izvaja Center za socialno delo Posavje, enota Brežice. Storitev se izvaja v okviru sklenjene pogodbe o izvajanju in financiranju te storitve.

Pomoč družini na domu (v nadaljevanju PND) je ena izmed socialnovarstvenih storitev, ki je namenjena socialni oskrbi upravičenca v primeru invalidnosti, starosti in v drugih primerih, v katerih lahko socialna oskrba na domu, vsaj za določen čas, nadomesti institucionalno varstvo.

Upravičenci do socialne oskrbe na domu so osebe, stare nad 65 let, ki jim preostale psihofizične sposobnosti omogočajo, da z občasno organizirano pomočjo drugega ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje in lahko funkcionirajo v znanem bivalnem okolju tako, da vsaj za nekaj časa odložijo odhod v institucionalno varstvo.

Izvajanje se prilagodi potrebam posameznega upravičenca in obsega pomoč pri temeljnih dnevni opravilih, gospodinjsko pomoč in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov.

V občini Brežice PND izvaja Center za socialno delo. Trenutno pomoč družini na domu v občini Brežice koristita 102 uporabnika.

Subvencija občine Brežice v letu 2025 znaša 70% cene ure neposredne oskrbe.

Storitev PND je našima občanoma sicer nudena tudi v občini Kozje, kjer jo na podlagi pogodbe izvaja DU Šmarje pri Jelšah.

V sklopu izvajanja socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu je možno vložiti prošnjo za oprostitev plačila. O oprostitvah CSD upošteva Uredbo o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialno varstvenih storitev. Oprostitev je odvisna od vrednosti opravljene storitve, višine ugotovljenega dohodka, meje socialne varnosti, plačilne sposobnosti in prispevka k plačilu storitve. Prispevek k plačilu storitve je znesek, ki ga je upravičenec ali zavezanec, glede na svojo plačilno sposobnost oz. preživninsko obveznost, zmožen in zato tudi dolžan prispevati za plačilo vrednosti opravljene storitve.

BREZPLAČNI PREVOZI ZA STAREJŠE

Projekt Sopotniki je rezultat sodelovanja med ZPTM Brežice, Občino Brežice in zavodom Sopotniki s sedežem v Sežani. Zavod Sopotniki je organizacija, ki je projekt ustanovila in zagnala v lastni občini, kasneje pa isti model delovanja ponudila drugim občinam po Sloveniji.

Brežiška občina se je s prvim izvedenim prevozom januarja 2018 Sopotnikom pridružila kot tretja v Sloveniji. Projekt v izvedbi ZPTM Brežice neprekinjeno poteka že 8. leto, s tem, da se je v primerjavi s prvimi leti, drastično povečal obseg delovanja.

Občina Brežice se je projektu pridružila z namenom pomagati starejšim pri vključevanju v aktivno družbeno življenje. Z medgeneracijskim sodelovanjem želi pomagati pri preprečevanju izoliranosti in osamljenosti starejših prebivalcev, ki živijo predvsem v dokaj oddaljenih vaseh in manjših, odročnejših zaselkih širom občine. Le-ti pogosto zaradi oddaljenosti, starosti, odsotnosti prevoznih sredstev ali slabih prometnih povezav (odsotnost avtobusnega prevoza) skoraj ne zapuščajo doma.

Prav tem ljudem brezplačni prevozi omogočajo, da se udeležujejo kulturnih dogodkov, obiskujejo svoje prijatelje, gredo k zdravniku, v trgovino ipd. Tako lahko ne le samostojno in brez skrbi opravijo nujna opravila, temveč tudi spletajo nova poznanstva in prijateljstva ter ohranjajo družabne stike s širšo okolico, ki jim je sicer brez avta predaleč in s tem nedosegljiva.

V letu 2024 je bilo opravljenih 1822 prevozov, na cesti so prostovoljci preživeli 2.658 ur, prevozili 53.931 kilometrov ter medse sprejeli 620 uporabnikov storitev.

Program deluje s finančno podporo Občine Brežice in pod strokovnim nadzorom Zavoda Sopotniki, največji delež pa prispeva 20 prostovoljcev, ki nesebično preživljajo ure oziroma dneve v avtomobilih ter opravljajo prevoze.

DRUŽINSKI IN DRUGI NEFORMALNI OSKRBOVALCI

Obstaja tudi možnost uveljavljanja pravice Oskrbovalec družinskega člana, osebna asistenca, za katere se ugotavlja upravičenost na podlagi vloge, ki jo vloži starejša oseba na CSD.

Ne razpolagamo s podatki, predvidevamo, da osebam, ki niso vključene v storitev PND tovrstno pomoč nudijo svojci oz. kombinacija s Starejši za starejše, med-sosedska pomoč.

CIVILNE ORGANIZACIJE

- ❖ **DRUŠTVA UPOKOJENCEV (PROJEKT »STAREJŠI ZA STAREJŠE«:** Je projekt, ki se izvaja v okviru Zveze društev upokojencev Slovenije in ga v občini Brežice izvajajo društva upokojencev Brežice. Upokojene strokovnjakinje Slovenske filantropije in Zveze društev upokojencev Slovenije so leta 1995 pričele razvijati projekt medsebojne pomoči starejših, da bi lahko čim dlje ostali v domači oskrbi. V sedanji obliki teče od leta 2004. Bistvo programa je v tem, da starejši prostovoljci obiščejo vse starejše od 69 let v svoji okolici, jih povprašajo, o tem kako živijo in jim poskušajo organizirati pomoč, če jo potrebujejo.
- ❖ **DRUŠTVO ŠOLA ZDRAVJA:** Združuje skupine starejših občanov po krajevnih skupnostih, v mestu in vaseh, ki vsak delovni dan v letu organizirano izvajajo zmerno polurno jutranjo vadbo na prostem po metodi *1000 gibov*. Njihovo poslanstvo je spodbujati prebivalstvo k rednemu gibanju ter skrbi za telesno in duševno zdravje. Poleg jutranje vadbe od ponedeljka do petka izvajajo še dodatne dejavnosti: dvakrat tedensko vaje za moč, enkrat tedensko hojo po ravnem ter hojo navkreber in enkrat tedensko program *Dihamo z naravo*, ki vključuje sprostitvene vaje z meditacijo, dihalne tehnike, tapkanje telesa in vaje za hrbtenico. V društvo je trenutno vključenih približno 170 članov, njihovo število pa iz leta v leto narašča. Poleg vadbe dajejo velik pomen tudi druženju in izobraževanju, s čimer pomembno zmanjšujejo osamljenost med starejšimi ter krepijo povezanost v skupnosti.
- ❖ **DRUŠTVO INVALIDOV**
- ❖ **TURISTIČNA DRUŠTVA** (sodelovanje starejših pri izvedbi programov društev)
- ❖ **OZ RDEČEGA KRIŽA** (obiskovanje starejših na domu - člani krajevnih odborov in zveze)
- ❖ **KARITAS**

- ❖ **GASILSKA ZVEZA BREŽICE** (Projekt prostovoljstvo, solidarnost in medgeneracijsko sodelovanje - sodelovanje v različnih prostovoljskih dejavnostih in medgeneracijsko sodelovanje mladih s starejšimi)
- ❖ **GASILSKA DRUŠTVA** (Gasilstvo je najbolj razširjena oblika prostovoljstva v Sloveniji, kjer se že mlade in otroke vzgaja v duhu, da je potrebno pomagati sočloveku v stiski. Različni projekti gasilskih društev se nanašajo tudi na prostovoljstvo, solidarnost in medgeneracijsko sodelovanje mladih - projekti z različnimi vsebinami se v občini Brežice izvajajo v PGD Bukošek; PGD Spodnja Pohanca (medgeneracijsko sodelovanje, kjer so starejši člani z mladimi delili svoje znanja in izkušnje, s čimer so okrepili medsebojne vezi in na mlajše generacije prenesli svoje znanje; PGD Sromlje (projekt »Pohod po Sromljah« - namen projekta je bil spoznati skrite koticke KS Sromlje in spoznavanje kulture in znamenitosti kraja, poglavitno je bilo druženje starejše in mlajše generacije.)
- ❖ **PLANINSKO DRUŠTVO BREŽICE** (Torkarji - skupina starejših upokojencev, ki organizirano planinari)
- ❖ **ŽUPNIJE V OBČINI BREŽICE** (obiskovanje starejših na njihovih domovih in nudenje duhovne oskrbe)

JAVNI ZAVODI

- ❖ **ENOTA VEČGENERACIJSKI CENTER BREŽICE - ZAVOD ZA PODJETNIŠTVO, TURIZEM IN MLADINO BREŽICE**

Center je del Zavoda za podjetništvo, turizem in mladino Brežice (ZPTM Brežice). Deluje v zgradbi nekdanjega doma upokojencev na Prešernovi cesti 13 v Brežicah in razpolaga s tremi pisarnami v pritličju ter skupnim prostorom v tretjem nadstropju, ki ga deli z ostalimi društvi, ki imajo sedež na tem naslovu. Občasno uporablja tudi prostor v pritličju, ki je prazen in je namenjen gibalnim delavnicam.

Namen centra je povezovanje ljudi različnih generacij in kultur z namenom spodbujanja socialne vključenosti, zmanjševanja osamljenosti in izboljšanja kakovosti življenja prebivalcev občine Brežice. Glavni poudarek dela centra je na organizaciji dejavnosti za starejše (npr. organizira redna družabna srečanja, kulturne in športne aktivnosti, ki spodbujajo medsebojno povezovanje in prostovoljstvo). Kljub temu pa so aktivnosti zastavljene celostno in omogočajo vključevanje tudi drugim generacijam in različnim ranljivim skupinam. Sem sodijo predvsem uporabniki iz socialno ogroženih okolij,

brezposelni, družine (zlasti tiste z nizkim socialno-ekonomskim statusom), enostarševske družine, otroci in mladina, osebe s posebnimi potrebami in invalidi.

Večgeneracijski center izvaja in koordinira številne medgeneracijske programe - pri mnogih aktivnostih in dogodkih (npr. Dan za družine, ustvarjalne ter kulinarčne delavnice) se povezujejo vse generacije: otroci, mladi (npr. *Poletje priložnosti*), odrasli in starejši. Iščejo stičišča vseh generacij v dejavnostih in projektih, ki združujejo/povezujejo ter nudijo podporo in nova znanja med generacijami. V centru se izvajajo še druge dejavnosti, namenjene medgeneracijskemu druženju, ustvarjalnosti, izmenjavi informacij, pridobivanju novih znanj in osebni rasti kot so: ročna dela za starejše, joga, učenje somatike, delavnice finančnega usposabljanja, ustvarjalne delavnice, umetnostne terapije za družine z avtizmom, kuharske delavnice, potopisi ter predavanja in okrogle mize na različne aktualne in uporabnikom primerne teme. Izvajajo se tudi aktivnosti za digitalno opismenjevanje, med drugim FOTO in DIGI delavnice, ki jih izvajajo zaposleni na VGC ter individualno svetovanje in podpora pri uporabi računalnikov, pametnih telefonov in spletnih storitev. Večgeneracijski center se zelo dobro tudi povezuje z ostali društvi in organizacijami v Občini.

Financiranje programov delno izvaja Občina Brežice, ki letno prispeva okvirno 20.000 EUR za dejavnosti VGC Brežice. Delno se center financira sam - pretežno iz uspešno prijavljenih projektov. Eden izmed teh, ki je trenutno v teku, je Večgeneracijski center Posavje+ (1. 8. 2024 - 30. 9. 2029). Vrednost projekta je 1.505.750,40 EUR. V dejavnosti VGC Posavje+ se je v prvih petih mesecih projekta vključilo kar 450 različnih uporabnikov.

❖ VRTCI IN OSNOVNE ŠOLE

Po vrtcih in osnovnih šolah v občini Brežice se izvajajo številne dejavnosti na področju medgeneracijskega sožitja. Izvajajo se v okviru razširjenega programa posameznih osnovnih šol, prostovoljstva, podaljšanega bivanja ipd. Določne šole so se odločile tudi, da je področje medgeneracijskega sožitja ena od njihovih prioritetenih nalog. Nekatere izmed medgeneracijskih aktivnosti, ki se izvajajo so naslednje:

- Učenci obiskujejo starejše občane v domu upokojencev (v nekaterih šolah to poteka redno mesečno, v drugih ob priložnostih kot je prazničen december ipd.)
- Učenci obiskujejo starejše na domu
- mesečni glasbeni nastopi učencev v društvu upokojencev
- skupni glasbeni nastopi starejših in mlajših

- sodelovanje s društvom Šola zdravja, kjer otroci iz vrtca ali učenci iz osnovnih šol skupaj telovadijo s starejšimi
- branje (starejši berejo mlajšim otrokom)
- sodelovanje starih staršev pri izvajanju kurikuluma (pri določeni vsebini določenega predmeta, npr. pripovedovanje o priseljencih pri zgodovini, prikaz starih obrti ...)
- dogodki (npr. pohod z lučkami, kolesarjenje, Dan za spremembe, Simbioza)
- delavnice (ob veliki noč ipd.)
- ...
- ❖ **GIMNAZIJA BREŽICE** (v sodelovanju z DU Brežice in Občino Brežice je vsako leto organiziran sprehod dijakov in oskrbovancev)

❖ **POSAVSKI MUZEJ BREŽICE**

Posavski muzej Brežice igra pomembno vlogo pri spodbujanju kakovostnega staranja in medgeneracijskega sodelovanja. Muzeji, kot institucije, ponujajo številne možnosti za vključevanje različnih generacij v kulturne, izobraževalne in ustvarjalne aktivnosti, kar prispeva k boljši socialni vključenosti starejših oseb in hkrati spodbuja medgeneracijsko sodelovanje. Tukaj je nekaj načinov, kako Posavski muzej Brežice prispeva na tem področju:

1. **Izobraževalne dejavnosti:** Muzej organizira različne delavnice, razstave in predavanja, ki so namenjene tako starejšim kot tudi mlajšim generacijam. To omogoča, da se starejši ljudje vključijo v kulturne dejavnosti, pridobijo nova znanja in ohranijo mentalno aktivnost, kar je ključnega pomena za kakovostno staranje.
2. **Medgeneracijske delavnice:** Muzej pogosto ponuja programe, ki spodbujajo sodelovanje med različnimi generacijami. Takšne delavnice, kjer sodelujejo otroci, mladostniki in starejši, omogočajo izmenjavo izkušenj in znanja. Povezovanje teh dveh skupin lahko pripomore k večji medsebojni razumevanju in ustvarjanju trdnih medgeneracijskih vezi.
3. **Sprejemanje zgodovine in tradicije:** Muzej ohranja in predstavlja lokalno dediščino, kar je lahko še posebej pomembno za starejše, ki imajo osebno povezanost z zgodovino in tradicijo regije. Obisk muzeja je lahko priložnost za ohranjanje spominov, hkrati pa spodbuja starejše, da delijo svoje zgodbe z mlajšimi generacijami, kar bogati kulturno dediščino.
4. **Povečanje socialne vključenosti:** Starejši ljudje se pogosto soočajo z občutkom osamljenosti, vendar muzeji ponujajo priložnost za socialno interakcijo in vključevanje v skupnost. S tem, ko muzeji ponujajo posebne programe, namenjene

starejšim, lahko pripomorejo k zmanjšanju socialne izolacije in krepitvi družbenih vezi.

5. **Kreativno izražanje:** Z različnimi umetniškimi in ustvarjalnimi delavnicami muzeji omogočajo starejšim, da se izražajo na ustvarjalen način, kar spodbuja pozitivno staranje in pripomore k njihovemu čustvenemu in socialnemu dobremu počutju.

❖ **KNJIŽNICA BREŽICE**

- Projekt »KNJIGA NA DOM« v sodelovanju s SOPOTNIKI

- **Podpora starejšim pri uporabi tehnologije:** Starejši imajo pogosto premalo znanja o sodobnih tehnologijah. Knjižnica nudi pomoč starejšim pri učenju uporabe računalnikov, pametnih telefonov, socialnih omrežij ali drugih digitalnih orodij. S tem ne samo, da pomagajo starejšim ostati povezani s svetom, ampak tudi povečujejo njihovo samostojnost in kakovost življenja.

- ❖ **POSAVSKA POTUJOČA KNJIŽNICA** (knjige v vsako krajevno skupnost na določen dan)

5 SLIKA STANJA PO PODROČJIH

V poglavju je opisana slika stanja po področjih Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), prilagojenih na situacijo v občini Brežice. Na začetku je narejena opredelitev področja (točka a.), v kateri so opisane strokovne usmeritve za posamezno področje. Nato sledi slika stanja v občini Brežice (točka b.), strnjena v tabeli in izdelana glede na dostopne podatke ter pridobljena mnenja občanov (preko vprašalnikov, na delavnicah in preteklih srečanj lokalne akcijske skupine SPO Brežice). V točki c) se nahaja strokovni komentar na sliko stanja v občini Brežice.

5.1 Storitve zdravstva in oskrbe

a. Opredelitev področja

Na ravni lokalne skupnosti spadajo v to področje zdravstvene storitve in programi za dolgotrajno oskrbo. Med **zdravstvene storitve** spadajo storitve splošne medicine, zobozdravstvene, fizioterapevtske storitve, storitve patronažne zdravstvene nege in podobno. V tem razvojnem programu se bomo bolj posvetili programom integrirane lokalne dolgotrajne oskrbe.

Dolgotrajna oskrba je namenjena ljudem, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju enega ali več od osnovnih sedmih vsakdanjih opravil (osebna higiena, oblačenje, hranjenje in pravilna uporaba zdravil, gibanje, obvladovanje izločanja vode in blata, varno spanje in počitek ter navezovanje medčloveškega stika) ter podpornih opravil (čiščenje stanovanja, pranje, likanje in druga osnovna gospodinjska opravila, kuhanje in priprava hrane, nakupovanje potrebščin za vsakdanje življenje, uporaba transportnih sredstev, upravljanje z denarjem, drobna opravila po stanovanju ali hiši, uporaba telefona, interneta in drugih komunikacijskih sredstev).

V Evropi se po letu 1990 sistemi in metode za dolgotrajno oskrbo razvijajo izredno naglo, pri čemer sta se socialna oskrba in zdravstvena nega povezali v integrirano celoto. Države so pričele z zakoni uvajati sisteme celovite dolgotrajne oskrbe, v katerih zagotavljajo minimalno kakovost, razvoj in finančno vzdržnost, lokalna skupnost pa na tej osnovi dolgotrajno oskrbo smiselno organizira, upoštevajoč potrebe svojih prebivalcev. To je edina vzdržna razvojna perspektiva, saj postaja tradicionalni način oskrbe v današnjih razmerah neuporaben, prav tako ne deluje razvojno moderna industrijska oskrba, med drugim tudi zaradi nevarnosti zlorabe najšibkejših zaradi povečanja kapitala. Kot učinkovit se kaže razvojni trend v smeri lokalne integrirane dolgotrajne oskrbe, to je v vsestransko celoto povezan sistem, ki sinergično povezuje neformalno domačo in formalno profesionalno oskrbo, vse politične, civilne, strokovne socialne in zdravstvene storitve, osebne vire in javne finančne vire ter vse deležnike v de-institucionalizirano celovito oskrbo v lokalnem okolju. Pri tem deinstitutionalizacija dolgotrajne oskrbe pomeni premik od oskrbovanja v zaprtih negovalnih institucijah v odpiranje oskrbovalne ustanove v krajevno skupnost, v podporo neformalnim oskrbovalcem ter v razvoj mreže številnih sodobnih programov za oskrbo v domačem okolju.

Integriran lokalni sistem dolgotrajne oskrbe se je v Evropi pokazal kot najboljša rešitev za razvoj humane, finančno in kadrovske vzdržne oskrbe v času naraščanja potreb po njej. Zavedati se namreč moramo, da staranje prebivalstva ni le ekonomski problem. Starostna onemoglost, bolezen in invalidnost so reden del človeškega življenja; solidarna pomoč, ki jo zdravi člani skupnosti nudijo tem ljudem, pa je konstitutivni element obstoja in razvoja človeške vrste v vseh kulturah.

Mreža programov dolgotrajne oskrbe

Mreža oskrbovalnih programov omogoča uresničiti prevladujočo željo starih ljudi, da lahko čim dlje ali do konca življenja živijo doma, v vsakem primeru pa vsaj v svojem lokalnem okolju. Programi, ki omogočajo človeku, da lahko ostaja na jesen življenja doma, so prilagajanje stanovanja za samostojno življenje v starosti (o tem več v podpoglavju *bivališča*), pomoč na daljavo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT), zdravstvena in socialna oskrba na domu ter drugi programi za razbremenilno pomoč družinskim oskrbovalcem.

Oskrba na domu je program, ki največ pripomore, da se lahko ljudje čim dlje starajo v domačem okolju. Vanjo sodi socialna oskrba in pomoč pri osnovnih vsakdanjih in podpornih opravilih, vrsta zdravstvenih storitev kot so obiski družinskega zdravnika, e-zdravstvena oskrba na daljavo, obiski patronažne medicinske sestre, mobilni paliativni timi in fizioterapija na domu in razne servisne storitve na domu, od dostave toplih obrokov, prevozov, frizerskih, pedikerskih in drugih storitev do pomoči pri delu v hiši in okolici. Sistem lokalne dolgotrajne oskrbe je tem boljši, čim več ponudbe ima na voljo za različne potrebe ljudi, ki se starajo doma.

Največ potrebnih ljudi pa oskrbujejo **družinski in drugi neformalni oskrbovalci** - to so družinski člani, prijatelji in znanci (v Sloveniji pogosto tudi sosedje), ki dlje časa oskrbujejo svojega kronično bolnega, starostno onemoglega, invalidnega svojca ali drugega bližnjega. To lahko pomeni od nekaj ur tedensko do 24 ur na dan vse dni v tednu, kar se lahko s časom spreminja. Ti imajo največ zaslug, da se lahko ljudje starajo doma. Celo v evropskih državah, kjer je javna oskrba najbolj razvita, oskrbujejo nad dve tretjini starostno onemoglih, kronično bolnih in invalidnih ljudi, pri nas pa kar tri četrtine, kar je evropsko povprečje. V tem trenutku v povprečni slovenski občini nekoga oskrbuje ali pri tem pomaga

vsak deseti občan! V domovih za starejše številni uslužbenci in strokovnjaki poklicno skrbijo za stanovalce. Doma pa je človek za mnogo stvari sam, velikokrat ob lastnem delu. Sreča se s stvarmi, ki jih doslej ni delal ali poznal - npr. z vsakodnevno skrbjo za higieno, z različnimi boleznimi, kako imeti lep odnos s človekom, ko je naporen ... Kar naenkrat mora osvojiti področje, ki se ga prej sploh ni zavedal. Vse to je lahko zelo izčrpavajoče, sploh ker se zasebno življenje, šolanje, delo in ostale družinske obveznosti ob vsem tem ne ustavijo. Osnovni program za kakovostno delovanje družinskih oskrbovalcev je **usposabljanje** o oskrbovanju, o učinkovitem komuniciranju z bolnim svojcem (npr. ob demenci) ter o varovanju lastnega telesnega in duševnega zdravja pri naporni nalogi oskrbovanja. Kot nadaljevanje osnovnega usposabljanja se v kraju organizirajo skupine svojcev. Program usposabljanja in samo-organiziranih skupin svojcev mora biti v kraju redno na voljo, saj se vsako leto v oskrbovalni vlogi znajdejo novi občani. To je najbolj rentabilna naložba skupnosti v programe za dolgotrajno oskrbo; v Sloveniji tečaje za svojce že od leta 2002 razvija in uvaja na terenu Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pomembni razbremenilni programi so še: **začasna oskrba v ustanovi za oddih družinskih oskrbovalcev** (od nekaj dni do enega meseca), **razbremenilni dopust** (v primeru počitnic ali bolezni), **dnevna oskrba** (nastanitev oskrbovanca v oskrbovalni ustanovi od jutra do popoldneva) ter **nočna oskrba** (nastanitev v ustanovi za čez noč). Obstajajo tudi **izobraževalne počitnice za družinske oskrbovalce in oskrbovance**, ki združujejo oddih in usposabljanje družinskih oskrbovalcev ob hkratni oskrbi njihovih svojcev. Za kakovost družinske oskrbe je ključna tudi njihova dobra **informiranost** o možnih oskrbovalnih storitvah. Države, ki na področju oskrbe prednjačijo, kot je na primer Irska, imajo v občinah posebne centre za neformalne oskrbovalce, kjer le-ti dobijo vrsto informacij, svetovanje, možnosti za usposabljanje, sprostitev in razvedritev. Poleg tega so številne države že uvedle posebne ukrepe za pomoč oskrbovalcev preko različnih zakonodaj (npr. preko zakona o dolgotrajni oskrbi, preko delovne zakonodaje za usklajevanje službe in oskrbe), trendu pa sledijo tudi najsodobnejša podjetja (oskrbovalcem prijazna podjetja). V Sloveniji sledi sodobnim spoznanjem **Slovensko združenje neformalnih oskrbovalcev**, ki deluje pod okriljem Inštituta Antona Trstenjaka. Eden od ciljev združenja je tudi, da bi bile informacije za družinske oskrbovalce zbrane, preverjene in čimbolj razširjene. Na spletni strani Inštituta Antona Trstenjaka so zbrana pogosta vprašanja in odgovori za oskrbovalce, na YouTube kanalu je zbrano video-gradivo za oskrbovalce, v okviru združenja deluje brezplačen telefon za oskrbovalce in Facebook skupina (z imenom **družinski oskrbovalci**). Brezplačno članstvo pa omogoča tudi prejemanje rednega novičnika na temo domače oskrbe po e-pošti. V Sloveniji obstaja več ovir za razvoj podpornih oblik neformalnim oskrbovalcem na lokalni ravni, poleg pomanjkanja systemske (ne)urejenosti področja na državni ravni med njimi

izstopajo: slaba prepoznavnost družinskih oskrbovalcev (ljudje sami sebe ne prepoznajo kot »družinskega oskrbovalca«), slaba informiranost (informacije ne pridejo do ljudi, ki bi jih najbolj potrebovali, ljudje so do novih programov nezaupljivi itd.), pomanjkanje kompetentnega strokovnega osebja za organiziranje in vodenje novih programov (družinski oskrbovalci potrebujejo kakovostne programe, ki odgovarjajo njihovim potrebam in presegajo raven predavanj).

Uporaba **informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT)** v oskrbi starejših je široko in hitro razvijajoče se področje, ki vključuje e-zdravstveno pomoč, e-oskrbo ter pametne opozorilne in svetovalne programe. Ti sistemi omogočajo bolj samostojno življenje posameznikom, ki potrebujejo oskrbo, hkrati pa olajšujejo delo tako formalnim kot neformalnim oskrbovalcem. Tehnologija lahko na primer pomaga neformalnim oskrbovalcem z omogočanjem dela na daljavo, kar povečuje fleksibilnost in olajša usklajevanje delovnih obveznosti z oskrbo. Pametna domača tehnologija, kot so sistemi za zaklepanje in odklepanje vrat, upravljanje razsvetljave, alarmi ter avtomatizirani električni sistemi, lahko razbremenijo neformalne oskrbovalce s pomočjo pri »nadzoru« oskrbovanih oseb ali pa olajša vodenje in načrtovanje oskrbe. IKT lahko izboljšuje kakovost življenja starejših z omogočanjem povezovanja s sorodniki, prijatelji in znanci prek socialnih omrežij, videoklicev in sporočil, kar povečuje njihovo socialno vključenost. Nosljive naprave in senzorji omogočajo spremljanje vitalnih znakov ter telesne aktivnosti, kar prispeva k boljšemu zdravstvenemu nadzoru. Na slovenskem trgu so na voljo rešitve, ki se osredotočajo na varnost starejših v domačem okolju, kot so nosljive naprave za klic v sili, senzorji za samodejno zaznavanje padcev, senzorji za vodo in dim ter posteljni senzorji, ki opozorijo svojce ob daljši odsotnosti iz postelje ponoči. Nekatere naprave omogočajo tudi spremljanje lokacije uporabnika in glasovno upravljanje pripomočkov za slabovidne. Kljub prednostim uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) pri oskrbi starejših se pojavljajo izzivi, kot sta odpor starejših do tehnologije in pomanjkanje znanja za njeno uporabo. Zato je ključnega pomena zagotavljanje podpore in izobraževanja. Pri uvajanju tehnologije se odpirajo tudi številna etična vprašanja; kot pri vseh drugih orodjih je pomembno, da tehnološke rešitve razvijamo glede na realne potrebe in jih uporabljamo preudarno. Rešitve morajo biti kakovostne in prilagojene uporabnikom, sicer lahko odvrnejo tako starejše kot oskrbovalce. Posebno pozornost je treba nameniti pametni uporabi tehnologije in odprtemu dialogu o njej. Pri nadzornih sistemih je na primer pomembno vprašanje, ali jih starejša oseba dojema kot pomoč ali oviro ter ali takšni sistemi gradijo oskrbovalni odnos z večanjem občutka varnosti in zaupanja ali ga rušijo z občutkom nadzora in zmanjševanjem dostojanstva osebe. Zato morata razvoj in uporaba tehnologije iti z roko v roki z dobro

ozaveščenostjo o obstoječih rešitvah, njihovih prednostih in pasteh ter z ustreznim usposabljanjem, ki vključuje tudi pogovor za oblikovanje ustreznih stališč.

Sodobna razvojna usmeritev, naj se človek stara doma, se v primeru, ko to ni mogoče, razširi v pravilo, naj bo preselitev zaradi oskrbe ena sama. Selitve starega človeka iz ene oskrbovalne ustanove v drugo, ko se mu poslabša stanje, oziroma v ustanovi iz enega na drugi oddelek, so zanj zelo stresne. Zgodnji preselitvi iz neprimerne stanovanja in razmer so namenjena **oskrbovana stanovanja**. Ta so nadpovprečno prilagojena za starost, njihovo bistvo pa je, da imajo stanovalci sistemsko na voljo servisno ponudbo pranja, kuhanja, pospravljanja... vse do popolne nege in oskrbe, če/ko jo potrebujejo in za to tudi doplačajo. V takšnem stanovanju star človek na začetku živi popolnoma samostojno, čim bolj pa peša, več oskrbe in nege dobiva. Ko povsem obnemore, postane njegovo stanovanje neke vrste apartma v okviru krajevnega doma za stare ljudi. Najemna oskrbovana stanovanja so praviloma v lastništvu ali solastništvu države, občine, organizacij ali fizičnih oseb, ki nudijo dolgotrajno oskrbo. V Sloveniji se je razširila praksa stanovanj, ki so pravzaprav stanovanja prilagojena za staranje in invalidnost, brez zagotovljenih dodatnih storitev oskrbe, ki jih investitorji gradijo in prodajajo kot tržna lastniška stanovanja pod imenom oskrbovanih stanovanj.

Sodobni domovi za stare ljudi si prizadevajo, da sta oskrba in človeško sožitje v njih čim bolj podobna vsakdanji normalnosti v domačem gospodinjstvu. Osnovna pravica pa je, da star človek živi v domu v svojem kraju, kjer mu je pogled skozi okno domač in je največ možnosti za obiske znancev. Sodobno pravilo je: *V kraju, kjer je potreben vrtec, je še bolj potreben dom*. V njem je osnovna človeška pravica, da ima star človek zagotovljeno intimnost lastne sobe, hkrati pa ima dom urejen tudi živahen skupni prostor, ki omogoča druženje z drugimi stanovalci. Organizacijsko in konceptualno so ti sodobni domovi gospodinjske skupine z okrog desetimi stanovalci in stalnimi gospodinjami, drugi strokovnjaki pridejo k posamezniku takrat, ko je potrebno opraviti določeno zdravstveno ali drugo storitev. Velik dosežek take oskrbe v de-institucionalizirani ustanovi je osebna odnosna nega na temelju navad in osebne zgodovine vsakega oskrbovanca. Pomembna novost takšnih domov je odpiranje v lokalno skupnost: dom ni *otok sredi jezera*, ampak arhitekturno, programsko in kadrovske skrbno načrtuje sodelovanje z lokalno skupnostjo in drugimi programi. Modeli domov, ki uresničujejo te zahteve, sodijo v t. i. četrto in peto generacijo.

Alternativna oblika namestitvi v domu za stare ljudi je nastanitev v tuji - **oskrbniški družini** oziroma t. i. »rejništvo« za stare ljudi, pri čemer se oskrbniške družine najprej ustrezno usposobi in strokovno organizira, da lahko v oskrbo sprejmejo enega ali več starih ljudi. V Sloveniji ni razširjeno.

Posebno pozornost je potrebno nameniti **področju demence**, saj se bo število ljudi s to boleznijo povečevalo. Ne glede na to, ali živijo doma ali v ustanovi, so za kakovostno pomoč tem bolnikom potrebni specifični pristopi, znanja in ozaveščena skupnost.

Tako za tiste, ki so v oskrbi doma, kakor za tiste, ki so v ustanovi, razvijajo sodobni sistemi še dva podporna programa: **prostovoljsko (ali sosedsko) pomoč pri oskrbi in paliativno oskrbo** za zadnje obdobje življenja. Raziskovalni podatki kažejo, da imamo v Sloveniji še zelo živo sosedsko pomoč onemoglim ljudem. Sodobna inačica le-te je prostovoljska pomoč pri oskrbovanju; ena in druga potrebujeta organizirano usposabljanje in podporo v lokalni skupnosti. Nemška izkušnja kaže, kako se da razvijati prostovoljsko oskrbovanje v sodobnem sistemu za dolgotrajno oskrbo - z novelo tega zakona leta 2008 so uvedli organizirano usposabljanje, organizacijo in nagrajevanje oskrbovalnega prostovoljstva v oskrbovalnih programih (za 40 ali več ur mesečnega oskrbovalnega dela dobi prostovoljec iz javne blagajne mesečno nagrado 250 EUR). Podporni programi za spremljanje človeka v terminalnem obdobju njegovega življenja pa so *hospic* in *paliativni timi*. V tem zahtevnem obdobju ter pri žalovanju po izgubi so svojcem v pomoč usposobljeni prostovoljci in poklicni strokovnjaki. V lokalni skupnosti je najprimerneje imeti hospicovsko sobo v krajevem domu za stare ljudi.

Eden izmed ključnih izzivov je tudi **koordinacija oskrbovalnih storitev v kraju**. Človek ali družina, ki potrebuje oskrbo, se sooča z različnimi organizacijskimi strukturami, statusi, postopki, načini financiranja in strokovnjaki, od katerih ima vsak v ospredju (svojo) storitev. Star človek in njegovi svojci, ki pomoč potrebujejo, pogosto iz različnih informacij ne morejo sestaviti primerne rešitve. V Evropi zato obstajajo razne prakse **vstopnih točk**, od t. i. »case manedžerjev«, ki prevzamejo primer in načrtujejo pomoč, do organizacijskih timov v integrirani oskrbi, kjer je lahko vsak strokovni delavec vstopna točka za usmeritev v ustrezno rešitev.

V Sloveniji je z objavo v Uradnem listu 3. 8. 2023 stopil v veljavo Zakon o dolgotrajni oskrbi, ki je bil sprejet 21. 7. 2023. Zakon je dolgo pričakovan in predstavlja pomembno sistemsko rešitev na področju socialnega varstva v Sloveniji. Ureja pravice in storitve dolgotrajne oskrbe, ki so namenjene širši skupini ljudi, ki potrebujejo vsakodnevno pomoč pri osnovnih opravilih in podporo pri vključevanju v skupnost. Zakon predvideva vzpostavitev vstopnih točk, ki bodo omogočale dostop do informacij in storitev dolgotrajne oskrbe. V novem zakonu se krepi storitev pomoči na domu in e-oskrbe, ki omogočata upravičencem, da čim dlje ostanejo v domačem okolju. Pomemben napredek v zakonu je institut¹ oskrbovalca družinskega člana, ki omogoča, da oskrbovalci pridobijo pravico do plačila, vključitve v obvezna socialna zavarovanja, načrtovane odsotnosti ter usposabljanja in

¹ Institut pomeni skupek pravnih določb

strokovnega svetovanja. Ena ključnih sistemskih novosti, ki jo uvaja Zakon o dolgotrajni oskrbi, je zagotovljen sistem javnega financiranja, ki poleg letnega proračunskega deleža uvaja prispevek delavcev, delodajalcev in upokoјencev. Zakon predvideva postopno uvajanje novih storitev dolgotrajne oskrbe. Kot prva storitev se uvaja pravica do statusa oskrbovalca družinskega člana, ki je pričel veljati z letom 2024 (»Zakon o dolgotrajni oskrbi [ZDOsk-1]«, 2023).

Dodatna literatura za poglobitev tega področja je navedena v literaturi na koncu, zlasti knjige Ramovš (2020) *Integrirana dolgotrajna oskrba* in Imperl (2012) *Kakovost oskrbe starejših - izziv za prihodnost*, članki o dolgotrajni oskrbi, deinstitucionalizaciji in staranju v domačem okolju teh dveh in drugih avtorjev, ki jih prinaša edina strokovna revija za to področje pri nas - revija *Kakovostna starost*. Številki 2 in 3 leta 2018 sta bili v celoti posvečeni dobrim praksam na področju neformalne oskrbe: prispevki županov, občinskih uprav, strokovnjakov in družinskih oskrbovalcev ter izčrpno poročilo iz prve slovenske konference o družinski in drugi neformalni oskrbi 8. maja 2018 na Brdu. V Sloveniji razvoj sodobne mreže krajevnih programov in organizacija dolgotrajne oskrbe zaostaja četrto stoletja za Evropo. Ker je raven poznavanja sodobnih usmeritev na tem področju v politiki, strokah in prebivalstvu nizka, se velikokrat zgodi, da se novi programi vzpostavljajo po zastarelih konceptih (arhitektura, vsebina, razmerje med programi ...). Vendar pa posamezne strokovne službe in skupnosti v Sloveniji sledijo svetovnemu razvoju z velikimi koraki; poznajo dobre tuje prakse in imajo izkušnje z njihovim prilagajanjem slovenskim razmeram. Izkazalo se je, da je pri uvajanju novih programov, prav tako pri implementaciji zakona o dolgotrajni oskrbi v vseh fazah, dobro poznati literaturo, dobre prakse iz tujine in Slovenije ter se po možnosti posvetovati z akterji, ki se s tem področjem strokovno ukvarjajo.

b. Slika stanja v občini Brežice

Slika stanja v občini Brežice za področje storitve zdravstva in oskrbe	
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Zdravstveni Dom Brežice (11 ambulant družinske, 5 referenčne in 6 zobozdravstvene medicine, otroški dispanzerji in specialistične ambulantne dejavnosti - dispanzer za žene in ambulanta za psihiatrijo. V sklopu ZD deluje tudi Center za krepitev zdravja in Patronažna služba), • Splošna bolnišnica Brežice,

	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoč na domu v okviru Centra za socialno delo Posavje, enota Brežice (cca. 100 oskrbovancev, 14 oskrbovalk; izvaja se tudi med vikendom; pomoč na domu izvajata tudi 2 zasebnici), • Dom upokojencev Brežice (156 mest, 60 enoposteljnih in 48 dvoposteljnih, 85,63 % stanovalcev Doma je občanov občine Brežice. DU Brežice izvaja tudi storitev zagotavljanja toplega obroka za starejše - trenutno 70 uporabnikov), • Center za socialno delo Posavje, enota Brežice (izvaja pomoč na domu: 102 uporabnika, ob delavnikih in sobotah na efektivno uro znaša 5,65 €, ob nedeljah 7,91 € in ob praznikih 8,48 €. Občina financira 70%), • Dnevno varstvo (na voljo 4 mesta).
<p>IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zdravstveni dom Brežice (dozidan, obnovljen, blizu bolnišnice, odzivna zdravnica, urgencia), • dostopnost zdravstva (možnost opredelitve), • Splošna bolnišnica Brežice (dostopnost, bližina ZD), • hiperbarična komora v Splošni bolnišnici Brežice, • Dom upokojencev Brežice (modern in estetski, polne kapacitete, kadrovsko vzdržen, dobro sodelovanje s skupnostjo in deležniki - v domu 25 prostovoljcev Karitasa, Spominčico izvaja delavnice za svojce oseb z demenc, mesečno prihajajo na obisk tudi srednješolci iz gimnazije itd., v domu organizirana knjižnica, pevski zbor, maša...), • Center za socialno delo (izredna socialna pomoč, občinska denarna pomoč, ortopedska pomoč, vstopna točka za dolgotrajno oskrbo), • oskrba na domu (primeren delež plačila, ki ga plača uporabnik, na voljo tudi dve zasebnici za pomoč na domu), • e-oskrba, • dobra organizacija ne-urgentnih reševalnih prevozov (prednost je, da se v avtu lahko pridruži svojec), • Varstveno - delovni center Brežice (stanovanjska skupnost), • Relive center zdravja in športa (fizioterapija), • Center za krepitev zdravja Brežice (zdravstvena preventiva, prilagojene delavnice in predavanja za vsa življenjska obdobja, usposobljen kader, meritve telesne sestave), • oskrbovana stanovanja,

	<ul style="list-style-type: none"> • dnevno varstvo, • Zdravilišče Čateške toplice, • začasne namestitve, • lekarna in Sanolabor, • dostava hrane na dom (tudi na podeželje), • duhovna oskrba.
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoč na domu (dolge čakalne vrste, cena, potrebno je več fleksibilnosti, pomoč na voljo tudi med vikendi in prazniki), • dolge čakalne vrste za specialiste in dom upokojencev, • finančna dostopnost doma upokojencev, • postrežba obrokov v domovih je po nadstropjih, zato pride do manj druženja med oskrbovanci, • občani nastanjeni v domovih za starejše po Sloveniji in na Hrvaškem (težave z zdravstvenim zavarovanjem, nujno medicinsko pomočjo), • dostopnost zdravstvene oskrbe (premalo družinskih zdravnikov, obisk patronaže in zdravnika na domu), • slaba odzivnost zdravstvenega doma (dvigovanje telefonov, prijaznost), • ne-koordinirano izpuščanje iz bolnišnice (potreben npr. načrt izpusta), • ni paliativne oskrbe, • premalo oskrbovanih stanovanj, • povečati kapacitete dnevnega varstva, • omogočiti nočno varstvo, • vzpostaviti dnevno varstvo za osebe z demenco (oz. dodatne enote), • vzpostaviti dnevno bivanje, • skrb za zdravje (kognitivno, psihično, duhovno), • usposabljanje svojcev, ki skrbijo za onemogle svojce, • zobozdravstvena oskrba.
IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora družinskim in drugim neformalnim oskrbovalcem, • razvoj integrirane dolgotrajne oskrbe.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Integrirana dolgotrajna oskrba v lokalni skupnosti, • krepitev mreže izvajalcev in povečati kapaciteto oskrbe na domu, širiti izvajanje pomoči na domu,

- dopolniti pestrost ponudbe na domu - delovna terapija,
- prerazporeditev storitev (fleksibilnost npr. pri tem, kdo opravlja osnovne storitve hrane in čiščenje),
- podpreti gostince, da bi pokrivali del oskrbe - dostava toplega obroka, živil,
- dvigniti sofinanciranje in uvesti spodbude za oskrbovalke,
- povečati število oskrbovalk (na 16),
- več avtomobilov za zagotavljanje pomoči na domu,
- vzgoja in povezanost generacij: vzgoja za oskrbo, staranje,
- Boljše informiranje o cenah oskrbe na domu,
- povezati Domov upokojencev in občin Sevnica in Brežice za razširitev možnosti dnevnega varstva in dvig kapacitet,
- nadaljevati pogovore med ZD in Domom upokojencev glede kroženja kadra,
- delavnice za kognitivno zdravje,
- Identificiranje in sistematično informiranje družinskih oskrbovalcev,
- usposabljanje za družinske oskrbovalce,
- Prostovoljstvo za neformalno oskrbo,
- razbremenitev za dolgotrajne oskrbovalce, skupina svojcev.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

V občini Brežice so občani na splošno precej zadovoljni s storitvami zdravstva in oskrbe. Kljub temu pa podobno kot drugje po Sloveniji, izrazito izstopa potreba po **reševanju kadrovske problematike v poklicih dolgotrajne oskrbe**. V sklopu delavniških srečanj so deležniki s tega področja prepoznali predvsem nujnost krepitve oskrbe na domu (*»...najbolj potrebujemo pomoč na domu, da bi starejši dalj časa ostal na domu...«*) pri čemer so poleg promocije poklicev v oskrbi, iskali še druge načine naslavljanja te problematike (npr. fleksibilnost in prerazporeditev storitev oskrbe na domu, podpora gostincev za dostavo toplega obroka na dom ipd.). Iskanje novih, inovativnih načinov reševanja še kako perečega problema je zelo dobrodošlo, če ne že nujno, kar tudi kažejo prakse iz tujine in po Sloveniji. Konkretno za Občino Brežice omenjene možne rešitve nakazujejo na dobre razvojne možnosti skupnosti.

Poleg kadrovske problematike pa je na delavniških srečanjih izstopala tudi potreba po prepoznavanju **neformalnih in družinskih oskrbovalcev** v občini, njihovem informiranju,

izobraževanju in podpori (*»...načrtovati usposabljanja oziroma tečaje, kako naj svojci pomagajo svojim ostarelim staršem in sorodnikom...«*).

5.2 Socialna vključenost in družabno življenje starejših

a. Opredelitev področja

Upokojenci. Med prebivalci je četrtnina upokojencev, ki so razmeroma zdravi, imajo veliko življenjskih izkušenj in svobodno razpolagajo z vsem svojim časom - tudi s tisto polovico budnega časa, ki so ga vsa desetletja pred upokojitvijo posvetili službi. Njihov osebni cilj in cilj družbe je njihovo kakovostno, to je zdravo, aktivno in dostojanstveno staranje. S svojim načinom življenja lahko v veliki meri krepijo in vzdržujejo svoje telesno in duševno zdravje, oblikujejo lepše sožitje v svoji družini in družbi, se vse življenje izobražujejo in osebno oblikujejo. To prinaša osebno zadovoljstvo in je ugodno za sožitje v skupnosti. Mnogim se to po upokojitvi ne zgodi, ampak postajajo zagrenjeni v sebi in težavni za najbližje, zapirajo se vase, se ne gibljejo in ne skrbijo za svoje zdravje. Prepričani so, da bodo delali stvari, ki si jih želijo, in živeli, kakor si želijo, pa jim to ne uspeva; živijo v iluziji, da bodo večno mladi. Moški so bolj ogroženi kakor ženske, tudi umirajo povprečno nekaj let prej kakor ženske. Ženske so zaželeno varuške majhnih vnukov, vendar pogosto ne obvladajo današnjim potrebam ustreznega komuniciranja, zato generaciji odraščajočih vnukov in odraslih otrok enako kakor moški ne znajo prenesti nosilnih socialnih vrednot, ki so omogočile razvoj človeštva. Stiske se stopnjujejo s pešanjem moči in zdravja, saj današnje generacije niso opremljene s stališči in veščinami za sprejemanje lastne nemoči, za hvaležno sprejemanje pomoči od drugih, za iskanje smisla in specifičnih nalog v starosti. Vse to povzroča, da ne izkoristijo potenciala za človeško rast, učenje in zorenje, ki je možno tudi v času pešanja. Čedalje več jih doživlja osamljenost in bivanjsko praznoto. V številnih primerih se jim pojavljajo kronične nenalezljive bolezni srca in ožilja, prebavil, pljuč, sklepov in kosti, presnove, depresije, zasvojenosti, samomorilnost in podobne motnje, ki so v veliki meri psihosocialnega izvora.

S tega vidika je osnovna naloga lokalne skupnosti poskrbeti za programe, ki pomagajo ljudem narediti uspešen prehod v tretje življenjsko obdobje, se vključiti in sooblikovati primerne krajevne socialne mreže, takšen program je na primer predupokojitveni seminar ali delavnice. Upokojenci so za lokalno skupnost neizčrpen socialni kapital. Kapital so njihove izkušnje, znanje, ljubezen do svojega kraja in čas. Pogoj za aktiviranje v korist kraja in njih samih je to, da vodstvo skupnosti poskrbi za socialne mreže, v katerih tretja generacija najde prostor svojega razvoja in predajanja izkušenj. To se dogaja v socialnih

mrežah društev in drugih organizacij, kakor so upokojenska, invalidska, kulturne, športne, gasilci, kmečke žene, Rdeči križ, Karitas itd. Nekatere med njimi imajo posebne sekcije za veteranske člane, humanitarne organizacije se posebej posvečajo starim ljudem v kraju. Delovanje teh socialnih mrež za kakovostno staranje večina občin sistematično podpira. Nujno potrebni pa so tudi novi programi za zdravo staranje in lepše sožitje v kraju - taki, ki usposabljaajo za medgeneracijsko sožitje v družini in kraju o sodobnih spremembah, pa tudi novi programi za preprečevanje kroničnih bolezni in poškodb, npr. za preprečevanje padcev v starosti, zlasti pa programi za preprečevanje osamljenosti. Prav tako je pomembno spodbujanje vključevanja starejših v delo za skupno dobro (na primer na področju skupne skrbi za okolje, za socialno pravičnost in pomoč tistim, ki se ne znajdejo, za pomoč svoji in drugim generacijam) in sicer na način, da je delo za skupno dobro povezano z lastnim zadovoljstvom in osebnostno rastjo. Še en nivo vključevanja starejših v družbeno življenje je politično udejstvovanje. Ne le v smislu sodelovanja v strankah in ustaljenih političnih strukturah ampak specifično na področju staranja in sožitja. Kot pravi latinski pregovor, ki se pogosto uporablja tudi v programu starosti prijaznih mest in občin »Nič o nas brez nas« je zelo pomembno, da imajo starejši ljudje vpliv na oblikovanje politik in pomembnih odločitev za področje staranja in sožitja med generacijami. Za to je potrebno tudi strukturno poskrbeti. V programu starosti prijaznih mest in občin je na primer to omogočeno preko tako imenovane lokalne akcijske skupine in delovnih skupin za uresničevanje Strategije starosti prijazne občine.

Osamljenost starih ljudi je eden najbolj pogostih in največjih problemov današnjih skupnosti, študije vse bolj prepričljivo kažejo, da je osamljenost večkrat vzrok poslabšanja zdravstvenega stanja in smrti. Kljub temu, da je osamljenost lahko prisotna tudi pri mlajših upokojencih, je pomembna prelomnica onemoglost, ko se človeku znatno zmanjšajo možnosti za aktivno vključevanje v mreže društev, pa tudi sorodstveno mrežo. Osamljenost, ne glede na starost, preprečujejo le trajni, redni, predvsem pa dovolj pogosti človeški stiki. Prireditve in letni obiski sicer popestrijo dan, vendar pa človek brez rednega odnosa, v katerem redno daje in prejema, ostaja osamljen. V vsakdanjih odnosih se prejemanja pomoči od drugih učimo že s tem, da pogosteje uporabljamo besedi »prosim« in »hvala« ter si širimo občutljivost za potrebe drugih ljudi; to bo zahtevna naloga sedaj starajoče se baby boom generacije, ki je vajena gledati predvsem na svoje želje.

Osamljenost preprečujejo od nekdanj dobri med sosedski odnosi in krajevna povezanost. Slovenci smo še posebej znani po tradiciji med sosedske pomoči, ki pa se v potradicionalni družbi izgublja. Zato je potrebno na tem področju zavestno iskati nove načine povezovanja, drugače ne moremo pričakovati da bo ta socialni kapital še naprej lahko opravljal svojo vlogo.

Druga oblika uveljavljena oblika preprečevanja osamljenosti je prostovoljstvo, ki mu včasih rečemo celo sodobno sosodstvo. Učinkovit sodoben program za preprečevanje osamljenosti so skupine za kakovostno staranje in medgeneracijsko družabništvo na osnovi prostovoljstva z dodelanim modelom njihovega organiziranja in usposabljanja v krajevni skupnosti; temelji na dobri izkušnji o koristnosti tega, da ljudje eno do dve uri tedensko v paru ali manjši skupini gojijo lep pogovor ob primernem programu za zdravo staranje in lepše sožitje. Takšno prostovoljstvo je potrebno tudi v sodobnem domu za stare ljudi; naprej za tiste, ki nimajo svojcev, da bi jih obiskovali, pa tudi za dinamiko povezanosti doma s krajevnim okoljem. Vsi tovrstni programi v kraju in v domu, ki so bistveno odvisni od prostovoljstva, delujejo na osnovi specifičnega usposabljanja in organiziranosti v lokalni skupnosti.

Staromrzništvo (starizem/ageizem) je še ena od ključnih značilnosti današnje kulture. Ob slabi ozaveščenosti o starosti in staranju je razširjen strah pred starostjo in onemoglostjo, tako subjektivno zase kakor do starih ljudi nasploh. Generacije živijo odtujeno med seboj. Govori se o stroških, bremenih in ustanovah za stare ljudi, ne pa o smislu starosti, o lepih izkušnjah, ki jih imajo mladi s starimi in stari z mladimi, o lepih spominih, ki jih je človek dobil pri oskrbovanju itd. Usmerjanje osebne in javne pozornosti v pozitivne plati starosti ter v iskanje smisla je »obnovljiv vir energije«, ki ga mora lokalna skupnost zavestno načrtovati in zanj skrbeti, saj poganja smiselno in dostojanstveno življenje posameznika v skupnosti. Poleg usposabljanj in srečanj na to temo je velika priložnost za spoznavanje staranja in starih ljudi vnašanje teh vsebin v izobraževalno in vzgojno delo šole in vrtca, kjer najmlajši člani skupnosti oblikujejo svoj odnos do starostnikov. Drug velik potencial na tem področju pa imajo občinska občila, ki se lahko sistematično in ustvarjalno lotijo iskanja in objavljanja lepih izkušenj in zgodb s področja staranja in sožitja.

Da se lahko stari ljudje vključujejo v družabno življenje v kraju je pomembno, da prireditve in dejavnosti potekajo **na priročnih lokacijah**, ki so dosegljive z javnim prevozom, oziroma da se organizira ustrezen prevoz zanje. Pomembno je tudi, da te aktivnosti potekajo **ob urah**, ki so primerne za starejše ljudi in da so **vsebinsko** dobro načrtovane tudi po meri starejših ljudi in z njimi. Dobrodošlo je, da skupnost starejše občane **vključuje** v svete, odbore, druge občinske organe pa tudi v dejavnosti za družine ter šolske dejavnosti. Starejši ljudje so tako povabljeni, da prispevajo k skupnemu dobremu na krajevni in širši ravni.

b.Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	Socialna vključenost in družabno življenje starejših
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Društva upokojencev (projekt »Starejši za starejše), • Društvo invalidov, • Turistična društva, • OZ Rdečega Križa, • Karitas, • Gasilska zveza Brežice, • Gasilska društva Brežice, • Planinsko društvo Brežice, • Župnije v Brežicah, • Enota večgeneracijski center Brežice - zavod za podjetništvo, turizem in mladino Brežice, • Posavski muzej Brežice, • Knjižnica Brežice, • Univerza za tretje življenjsko obdobje Brežice, • Društvo psoriatikov Slovenija - podružnica dolenjska, • Društvo za slepe in slabovidne Novo Mesto (8-12 članov iz Občine Brežice), • Društvo šola zdravja podružnica 14 Brežice (140 -160 članov), • Društvo gluhi in naglušnih Posavje Krško, • Telovadno društvo Sokol Brežice (39 članov je 65+), • Ozara Slovenija, enota Brežice; • Planinsko društvo (138 članov je 60+), • Sožitje Brežice (1-3 člani nad 50+), • Slovensko društvo za celiakijo, podružnica Celje (50% članov je starejših), • Društvo za preprečevanje osteoporoze Celje <p>...</p>
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Velika in raznolika ponudba za socialno vključevanje (kulturne prireditve, poletne prireditve, koncerti, dogodki, izleti ipd.), • bogato društveno delovanje (za zmanjševanje osamljenosti starejših, pogovori, prilagojeni programi, srečanja za starejše, krožki, predavanja, izobraževanja, vaje za gibanje, izleti, debatni krožki, pohodništvo, likovni, literarni, glasbeni ter pevski večeri...),

	<ul style="list-style-type: none"> • prostovoljci (npr. v Društvu upokojencev, v Zavodu Sopotniki), • društvo Vera in luč za svojce oseb z motnjami v duševnem razvoju, • Večgeneracijski center Posavje (“postaja vse bolj živ”), • Društvo upokojencev (zelo aktivno, prilagojene vsebine, izleti in delovanja), • telovadba (jutranja telovadba, na voljo več različnih možnosti telovadbe, npr. 1000 gibov - Šola zdravja, društvo Sokol ipd.), • Rdeči križ in Karitas (npr. program Poslušanje), • program starejši za starejše, • plavanje za starejše, • skrb občine za usklajeno delovanje društev in sofinanciranje društev, • Posavski muzej (organizira veliko dogodkov za različne generacije), • prijaznost občanov, • župan ima posluš, občina dobro skrbi za občane; • redno obiskovanje starejših na domu preko organizacij, • domovi krajanov po posameznih skupnostih (v nekaterih krajih obnovljeni, pestra ponudba dogajanja).
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Več možnosti za socialno vključevanje, • aktivno spodbujanje v socialno vključevanje, • osamljenost starejših (predvsem na podeželju), • več možnosti za druženje in pogovor, • več obiskov na domu (“obisk za Božič je premalo, podcenjevalno”), • aktivnosti za starejše, ki niso več aktivni in zdravi, • pomoč starejšim, • pomoč pri manjših opravilih (hišna opravila, sekanje drv, košnja, urejanje okolice), • več psihosocialne podpore, • univerza za tretje življenjsko obdobje (je ni v občini), • premalo aktivnosti za starejše po posameznih krajevnih skupnostih in v okviru krajevnih domov, • dnevni center za starejše, • spodbuditi prostovoljstvo in med sosedsko pomoč (informirati o organizacijah za prostovoljce), • vrednote v družbi (prijaznost, vključevanje starejših, pozornost).

IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Nabor rednih aktivnosti, • skrb za lastno kakovostno staranje (prostovoljstvo), • ustvarjanje možnosti in priložnosti za participacijo starejših.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Delavnice za krepitev veščin, • redno dnevno klicanje starejših ("preveriti stanje, kako so), • pogovorne skupine po krajevnih skupnostih oz. posameznih krajih, • vzpostaviti prostovoljstvo, • popis obstoječih prostovoljcev in ovrednotenje dela, • humore prireditve, • skrbeti za vidnost obstoječih programov (z namenom ohranjanja motivacije izvajalcev in informiranja skupnosti o ponudbi), • podpreti mlajše in srednje generacije, da spodbujajo starejše k udeležbi na aktivnostih, • srečanje s predsedniki in tajniki krajevnih skupnosti o potrebah in možnostih, • vzpostaviti koordinatorja prostovoljstva in povezati različne organizacije za zagon prostovoljstva, • spodbujati prostovoljstvo med starejšimi in mlajšimi, • izobraževanje prostovoljcev, • vzpodbuditi spomin na povezanost skupnosti v preteklosti, • organizirati sosedska in krajevna srečanja, • organizirati več krajevnih dogodkov in možnosti za spontano druženje (ugotoviti, kaj ljudi zanima oziroma povezuje - npr. zdravje, ples), • boljše poznavanje krajevnih skupnosti s strani deležnikov (npr. organizirati krožno vožnjo po vseh krajevnih skupnostih), • skrbeti za dobro integracijo priseljencev in jih načrtno vabiti na aktivnosti.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

V občini Brežice, kljub lepemu naboru možnosti za socialno vključevanje in družabno življenje starejših (*»...vsak starostnik ima možnost vključiti se v katero od društev in ima veliko možnosti delovanja in druženja...«*, *»...obstajajo številna društva, v katere se lahko včlanimo in imamo starejši prilagojene programe...«*), občani prepoznavajo potrebo po nadaljnjem razvoju aktivnosti, ki omogočajo aktivno in kakovostno življenje vseh starejših. Analiza vprašalnikov je nakazala, da je v Občini Brežice potreben predvsem razvoj rednih

aktivnosti, ki krepijo socialne mreže in zmanjšujejo osamljenost starejših; primerne pa so tudi za starejše, ki niso več aktivni in zdravi (*»...mogoče bi bilo dobro organizirati kakšne pogovorne ure, srečanja za tiste starejše, ki so osamljeni, nimajo prevoza, 80+..., »...po mojem mnenju starejši najbolj potrebujejo pogovor, pozornost...«*). Izstopala je tudi potreba **po več aktivnostih in možnosti za družabno življenje v posameznih krajevnih skupnosti**, s čimer bi se aktivnosti izvajale bližje doma starejših, poživile pa bi tudi samo dogajanje in povezanost krajevnih skupnosti (*»...morda bi bila dobrodošla pogovorna skupina - ampak ne samo v Brežicah ampak v vaseh, kjer bi bil interes...«*).

O razvojnih možnostih krajevnih skupnosti smo se pogovarjali tudi v sklopu delavniških srečanj, kjer smo iskali predvsem načine, kako bolje izkoristiti potencialne posameznih krajevnih skupnosti, skupnih krajevnih prostorov in kakšno organizacijo in koordinacijo bi bilo smiselno vzpostaviti za razvoj in trajnost družabnega življenja krajevnih skupnosti. Pri tem smo prepoznavali kot ključne dejavnike medgeneracijsko sodelovanje, integracijo priseljencev, ohranjanje kulturne in naravne dediščine, priznavanje pomembne vloge predsednikov in drugih posameznikov, ki svoj čas prostovoljno vlagajo v skupnost, in smiseln izbor vsebin, ki zanimajo ljudi (npr. zdravje) ali pa jih povezujejo (npr. ples).

Drugo veliko področje, ki se je izrisalo tako v vprašalnikih kot tudi na delavniških srečanjih, pa je bil **razvoj prostovoljstva**. Člani lokalne akcijske skupine so prepoznavali pomembno vlogo prostovoljstva za naslavljanje osamljenosti starejših kot tudi za pomoč starejšim pri manjših opravilih. Druga oblika prostovoljstva je sicer v Sloveniji manj razvita, a je ob dobrem načrtovanju in postavitvi jasnih protokolov lahko odgovor na konkretne potrebe skupnosti.

5.3 Medgeneracijsko sožitje

a. Opredelitev področja

Sožitje med generacijami je ena prednostnih nalog današnje lokalne skupnosti, saj je pogoj za uspešno reševanje vseh nalog ob staranju prebivalstva. Ne gre le za uvajanje aktivnosti, kjer so prisotni tako mladi in stari ljudje - v njih je potrebno vključiti tudi nova spoznanja o smislu solidarnosti ter metode, modele in motivacijo zanjo. Potrebno je uvajati programe, kjer se vzpostavijo odnosi po principu obojestranskega dajanja in prejemanja. Ti programi so namenjeni celotnemu prebivalstvu, to je mladi, srednji in upokojenski generaciji v kraju. Naloga občine je, da prevzame odgovornost za spodbujanje dela in dvig kakovosti na tem področju.

Pomembno je zavedanje, da so vse generacije med seboj komplementarna celota, vsaka generacija pa ima svoje potrebe in svoje zmožnosti. Za razvoj harmonične in pravične

družbe je važno, da se dela v smeri vsem generacijam prijazne skupnosti in izkoristi tiste potenciale, pri katerih se potrebe in zmožnosti generacij dopolnjujejo. Primer: srednja generacija je danes zelo obremenjena in bo v prihodnje še bolj, komplementarni odgovor na to je pomoč tretje generacije pri varstvu in vzgoji vnukov. Če dobro komunicirajo, imajo od tega korist otroci, starši in stari starši. Priseljenim družinam, ki svojih staršev nimajo v neposredni okolici, prihaja naproti program, ki organizira večinoma mlajše upokojenke, ki so pripravljene prevzeti vlogo babice v neki družini; mnoge od njih nimajo svojih otrok ali pa so kje daleč, zato gre za obojestransko korist. Uspešen primer sodelovanja mladih in upokojencev je tudi družabništvo ob učenju novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij - upokojenec se nauči uporabe nove tehnologije, dijak pridobiva kompetence za podajanje svojega znanja, oba pa dobro izkušnjo medčloveškega sodelovanja. Nujnost takih programov potrjuje pomembno spoznanje, da za zdrav razvoj vsak človek potrebuje vsaj eno uro tedenskega osebnega stik s človekom iz mlade, srednje in starejše generacije.

Organizacija aktivnosti je nujna; saj se vse bolj kaže, da imajo mladi in stari zelo malo spontanih interakcij. Potrebno je izkoristiti že obstoječe prostore srečevanja, z drugimi besedami, vprašati se moramo: kje se mladi in stari že spontano srečujejo (na katerih lokacijah, pri katerih dejavnostih, znotraj katerih socialnih mrež in dogodkov). Temu vprašanju pa sledijo še druga: kako lahko te prostore srečevanja okrepimo, jih dopolnimo z vsebino in programom, kje jih lahko dodamo. Še en pomemben element pri snovanju medgeneracijskih aktivnosti pa je najti temo, ki je zanimiva vsem vključenim generacijam, o kateri vsak lahko nekaj pove in z zanimanjem prisluhne.

Solidarnost je človekovo zavestno in svobodno sodoživljanje z drugim človekom, skupino ali skupnostjo in tako vedenje do njih, ki smiselno odgovarja njihovim potrebam ter lastnim zmožnostim. Človek se razvija kot individualno bitje, obenem pa sta njegovo vsakdanje življenje in vseživljenjski razvoj bistveno odvisna od solidarnega sožitja in sodelovanja z drugimi ljudmi. Zmožnost solidarnosti je človeku prirojena, njena konkretna oblika pri vsakem posamezniku pa je naučena. Učimo se je zlasti z odgovorno vzgojo otrok, s sodelovanjem pri delu za preživetje in razvoj ter z oskrbovanjem bolnih, starostno onemoglih in invalidnih ljudi. Ko otroci vidijo in sodelujejo pri tem, ko družina ali oskrbovalna ustanova skrbi za onemogle starejše in za umirajoče, je to najmočnejše vzgojno sredstvo za razvoj njihove solidarnosti, s katero bodo sami nekoč poskrbeli za svoje starše in bili pri tem zgled svojim otrokom. Danes je na tem področju veliko zmede, zato sodobni programi oskrbe v skupnosti pomagajo družinam, da se lažje orientirajo. Sodobni domovi so pogosto že arhitekturno povezani s krajevnim vrtcem, tako da otroci v program niso vključeni zgolj kot občasni nastopajoči, ampak na bolj življenjske načine.

Iz tega izhaja naslednja pomembna smernica pri uvajanju medgeneracijskih programov: razlikovanje in ravnovesje med dogodki in dogajanjem. Dogodki prinašajo »iskrico v očeh«, naklonjenost, simpatijo, dobro počutje. Solidarnosti, spoštovanja, lepe komunikacije pa se lahko zares učimo samo iz dogajanja: torej takrat, kadar so omogočeni redni, pozitivni odnosi, vsaj za določeno obdobje. Oboje - dogajanje in dogodki so potrebni, najbolje pa je, kadar so med seboj povezani. V Sloveniji na sploh večinoma prevladujejo dogodki, prav tako je razširjeno zmotno prepričanje, da lahko enkratne delavnice ali predavanja bistveno vplivajo na spoštovanje in solidarnost med generacijami.

V današnjem času, ko odnosov strogo ne narekujejo več tradicionalni vzorci, se je za lepe odnose in veščine povezane z njimi potrebno učiti in se zanje zavestno truditi. To velja tako za družino, kjer se vzorci medgeneracijskega sodelovanja najmočneje oblikujejo, kot za medgeneracijske programe. Izobraževanja so zato ključnega pomena in sicer tako tistih, ki izvajajo medgeneracijske dejavnosti, kot neposredno vseh generacij. Pri tem je dobra novica, da so danes možnosti za učenje komuniciranja in s tem dvig kakovosti sožitja v družini, službi in družbi večje kakor kadarkoli doslej. Prav tako je opogumljajoče dejstvo, da raziskave kažejo, da se vse več ljudi iz vseh treh generacij zaveda in si želi izobraževanja za boljše razumevanje z drugo generacijo.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo vso zgodovino, ampak je včasih celo obratno - starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih mlajše generacije zelo potrebovale - kot so na primer varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, da ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja ne-materialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi. To ne zanika dejstva, da številni posamezniki učinkovito prenašajo na mlajše dobre izkušnje tudi na zgoraj navedenih področjih. Že iskreno iskanje odgovorov, učenje in poglobljanje (v nasprotju z vsevedno držo) pa je lahko mlajšim generacijam zgled, navdih ali pa celo priložnost za skupno odkrivanje in bogatenje.

Kampanje na evropski in na svetovni ravni si na splošno prizadevajo zmanjšati ageizem ter okrepiti solidarnost in sožitje med generacijami posredno s spreminjanjem zakonov in politik ter spreminjanjem družbenih norm, na primer preko medijev, z

ozaveščanjem o tej tematiki. Obenem številne države aktivno spodbujajo tudi neposredno krepitev sožitja z organizacijo medgeneracijskih aktivnosti in izobraževanj: najboljši način zmanjševanja predsodkov in krepitev pozitivne drže do druge generacije je namreč dobra izkušnja, srečanje z drugo generacijo. Preko lepih srečanj mlajše generacije s starejšo, leti spoznavata in se učita tudi o starosti in staranju.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	Medgeneracijsko sožitje
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Enota večgeneracijski center Brežice - zavod za podjetništvo, turizem in mladino Brežice, • medgeneracijske skupine in društva (gasilci, Sokoli, Mokriške vrane, turistično društvo..), • tedenska brezplačna telovadba Dihamo z naravo.
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Sodelovanje doma upokojencev in Gimnazije Brežice (redni mesečni obiski srednješolcev v domu), • povezovanje šole s skupnostjo (obiski otrok v domu upokojencev, delitev voščilnic starejšim po domovih).
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Pomanjkanje pripravljenosti za skrb za starejše med mlajšimi, • več medgeneracijskega sodelovanja, • povečati medgeneracijsko spoštovanje, • spodbuditi medgeneracijsko prostovoljstvo, • več medgeneracijskih projektov, • skrbeti za mlade in delovno aktivne (opolnomočenje, priseljevanje).
IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Spreminjanje negativnih predstav o staranju in starosti, • nameniti posebno pozornost solidarnosti.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Prenos znanj starejših ljudi, • povečati občinsko podporo pri financiranju medgeneracijskih programov, možnost prijave na kulturi, • sistematično vključevanje gimnazije, šole in vrtca preko mentorskih programov in družabništev,

- vključitev teme medgeneracijskega sožitja v letni načrt šole (etika, razredne ure),
- povezovanje s strategijo za mlade,
- ozaveščanje o komplementarnosti generacij,
- pisanje lepih zgodb, posnetkov,
- spodbujanje prostovoljstva med mladimi (s šolami, koordinator) - tudi z zunanjimi projekti,
- nastopi v DSO, bazarji, nastopi v šolah, vrtcih,
- letna srečanja po krajevnih skupnostih,
- teden mobilnosti,
- pohod s lučkami (vrtec + starši + DSO),
- peka peciva s babicami,
- prikaz veščin (npr. šivanje, kuhanje..),
- medgeneracijsko plavanje.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

V vseh lokalnih skupnostih je za kakovostno življenje nujno sožitje med vsemi generacijami. Oblikovanje programov in aktivnosti, ki spodbujajo podporno in povezano skupnost, kjer se različne generacije medsebojno obogatijo, pa ni vedno lahka naloga. Tudi v Občini Brežice se je področje medgeneracijskega sožitja izkazalo za eno izmed tistih, kjer bo potrebno še naprej **razvijati možnosti** za njegovo naslavljanje.

Občina ima nekatera medgeneracijska društva z zelo raznoliko starostno strukturo, kjer povsem spontano prihaja do medgeneracijskega sodelovanja. Medgeneracijsko zelo dobro sodeluje tudi Gimnazija Brežice in Dom upokojencev Brežice, kjer srednješolci mesečno obiščejo stanovalce doma. Pri snovanju novih programov bo ključnega pomena, da so **oblikovani na sodobnih smernicah**, ki med drugim utemeljujejo pomen tkanja rednejših, v vsakdan dobro vtkanih stikov in odnosov med mlajšimi in starejšimi: to so lahko različne oblike medsebojnega ali skupnega učenja, pomoči, opravljanja iste redne dejavnosti, deljenja izkušenj, skupna priprava projektov, ne le njihova skupna izpeljava itd. Občani so predlagali tudi prenos znanj s starejših na mlajše, prikaze veščin (peka, šivanje), skupne sprehode in kulturne dogodke (*»...vzpodbujanje mladih k aktivnostim, ki bodo namenjene starejšim - ne zgolj v obliki fizične pomoči temveč iskanje sogovornika, izmenjava izkušenj in znanja poteka v obe smeri.«*)

Občani pa si želijo tudi več **medgeneracijskega prostovoljstva** ter povečane občinske podpore za **financiranje medgeneracijskih programov** in vključevanje teh tem v šolskih letnih načrtih.

Pri naslavljanju področja bo pomembno vztrajno večletno delo s poudarkom na pripravi programov in aktivnosti, ki so raznoliki, komplementarni, obenem pa je pomembno posvetiti pozornost tudi ustvarjanju prostorov za medgeneracijska srečevanja.

5.4 Ozaveščanje, informiranje in digitalno opismenjevanje

a. Opredelitev področja

Ozaveščenost. Razvoj v nekem okolju je močno odvisen od ozaveščenosti ljudi o potrebah in možnostih; ljudje delujemo samo v okviru tega, kar poznamo. Tudi če so na primer na voljo najboljše analize in učinkovite rešitve o tem, kaj prepreči ekološko krizo, to nič ne pomaga, dokler niso ljudje množično ozaveščeni o tem in ne začnejo drug za drugim ločevati in reciklirati odpadke, paziti na porabo energije itd. Prav nizka ozaveščenost je vzrok, da imamo v Sloveniji tako slabo razvito mrežo sodobnih programov za dolgotrajno oskrbo; večina ljudi pozna samo dom za stare ljudi in še tega v industrijskem konceptu, ki je bil razvojno aktualen pred pol stoletja. Ljudje sicer čutijo živo potrebo po pomoči družinskim oskrbovalcem, ker pa ni sodobnega znanja in izkušenj s sodobno krajevno mrežo razbremenilnih programov zanje, zvenijo ti pogovori kot resignirano izražanje neuresničljivih želja. Podobno je glede programov za zdravo staranje in za lepše sožitje med generacijami. O prilagajanju stanovanj in hiš za samostojno življenje v starosti, ki jim po Evropi posvečajo veliko truda in denarja, je komaj kaj govora. Ozaveščati je torej potrebno o različnih področjih in iskati ugodne priložnosti in način za posamezno vsebino staranja, oskrbe in medgeneracijskega sožitja.

Kako vzpostaviti v občini integriran sistem informiranja, kjer bi bile vse informacije zbrane na enem mestu in bi dosegel čim več občanov je izziv in želja mnogih občin. Neke vrste info-točka je po navadi ena prvih idej za odgovarjanje na ta izziv, vendar pa preprostih rešitev na tem področju ni. Velikokrat se hiti z vzpostavitvijo info-točke, ki pa ne zaživi kot bi si želeli: finančni vložek je večji kot učinek, slaba obiskanost prinaša razočaranja v skupnosti. Dobre prakse slonijo dobri pripravljalni fazi, kjer se dodela koncept in ekipnem delu različnih deležnikov, saj je že medsebojno informiranje tistih, ki v občini delujejo na področju oskrbe, staranja in sožitja, mnogokrat izziv. Nekatera vprašanja, ki lahko pomagajo voditi razmislek so: »Katere informacije, za koga in kako jih zbirati?«, »Kako poskrbeti, da bodo te informacije res prišle do ciljne skupine?«, »Kam so starejši ljudje že vajeni priti po informacije?«, »Je info-točka (samo) fizični prostor? Sloni na eni osebi ali gre za ekipno delo? Katere naloge (še) opravlja?«, »Katera finančne in kadrovske vire potrebujemo? Kako poskrbeti za trajnost in finančno vzdržnost info-točke?«.

V lokalni skupnosti je potrebno voditi ozaveščanje in informiranje o dolgotrajni oskrbi, staranju in sožitju generacij načrtno, z uresničevanjem dosegljivih ciljev v praksi, z učinkovitimi metodami in polivalentno. Vključiti je potrebno vse občinske medije (krajevni časopis, radio, TV, občinska spletna stran, občinska družbena omrežja ipd), informirati

preko različnih dogodkov kot so prireditve, okrogle mize, predavanja, delavnice (priključiti vsebine starosti prijazne občine že obstoječim dogodkom ali organizirati nove). Informacije je smiselno predstavljati na mestih, kjer se starejši ljudje pogosto zadržujejo (pošta, verski prostori, kulturni domovi, ipd.), socialno izolirane starejše pa obveščati po telefonu ali z obiskom na domu. Tako v tiskanih kot govornih sporočilih se uporablja preproste, znane besede v kratkih in nezapletenih stavkih. Dobrodošlo je, da so v javnih prostorih (knjižnica, občinski centri) javno dostopni računalniki, povezani z medmrežjem, ki so na voljo brezplačno ali za simbolično plačilo. Starosti prijazne občine in mesta se pogosto odločijo tudi za vzpostavitev nove rubrike v lokalnem časopisu ali spletne strani/podstrani na temo Starosti prijazne skupnosti. Posebno mesto tako pri zbiranju in organizaciji kot širjenju informacij ima lokalna akcijska skupina starosti prijazne občine, v kateri so zbrani glavni deležniki za področje staranja in sožitja. Poleg tega je v starosti prijaznim mestih in občinah področje informiranja tesno povezano s Strategijo starosti prijazne občine; že v fazi priprave Strategije se pokažejo številne teme, o katerih je smiselno ozaveščati občane, v času uresničevanja pa gre vsebinsko ozaveščanje z roko v roki z informiranjem o napredku uresničevanja Strategije in vseh možnostih za občane, ki jih le-to prinaša.

Digitalno opismenjevanje. Informacijsko - komunikacijska tehnologija (IKT) je krovni termin, pod katerega spadajo vse komunikacijske naprave ali aplikacije, ki vključujejo radio, televizijo, mobilni telefon, računalnik, mrežno programsko opremo (angl. software) in strojno opremo (angl. hardware), satelitske sisteme itd., kot tudi različne storitve in aplikacije, povezane z njimi, kot so videokonference in učenje na daljavo. O IKT se pogosto govori v posebnem kontekstu, kot npr. IKT v izobraževanju, zdravstveni oskrbi, neformalni oskrbi ipd. S pomočjo novih tehnologij lahko ljudje, ki bi bili sicer odvisni od pomoči drugih, dlje časa ohranijo samostojnost in kljub telesnim oviram ohranjajo polno življenje. Tako lahko starim ljudem omogočajo lažje in samostojnejše življenje pripomočki, kot so npr. prilagojen telefon, ki omogoča lažje odčitavanje števil, pametna kuhinja in druge naprave, ki jih upravlja človeški glas, robotski sesalci, videotelefoni, uporaba interneta ipd. V času epidemije se je pokazalo še bolj kakor prej, kako koristne so sodobne možnosti, ki jih na področju staranja prinaša uporaba IKT: komunikacija na daljavo (npr. video komunikacija s svojci, prijatelji in interesnimi skupinami, socialna omrežja, socialni alarmi), nakupi in urejanje zdravstvenih in finančnih zadev; e-zdravje, e-banka, e-uprava; pripomočki za samostojnejše in varnejše življenje v starosti (pametni hladilniki, štedilniki, socialni roboti, kamere, detektorji padcev ipd.).

Pogoj za uporabo IKT tehnologije je ustrezno usposabljanje, zato je učenje uporabe IKT v mnogih državah prepoznana prednostna naloga. Trendi kažejo, da vsaka naslednja generacija starejših bolj obvlada nove tehnologije in je željna tega znanja. Na drugi strani

pa neznanje starejših na tem področju lahko pomeni njihovo izkjučenost iz družbe: dostikrat se starejši v novih sistemih ne znajdejo, so povsem odvisni od pomoči svojcev in drugih. Pri tem velikokrat težko prosijo za pomoč. Obenem se veča tudi zloraba starejših preko sodobne IKT, kjer so starejši žrtve različnih vrst spletnih in drugih prevar. Redno spremljanje in razvoj na tem področju je zato pomembna naloga v skupnosti.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	INFORMIRANJE, OZAVEŠČANJE IN DIGITALNO OPISEMENJEVANJE
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Posavski obzornik, • občinska spletna stran, • Spletne strani društev, institucij in organizacij za starejše.
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Časopis Posavski obzornik (prihaja v vsa gospodinjstva), • obveščanje preko društev.
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalno opismenjevanje starejših (npr. za spletno naročanje v ZD, socialna omrežja), • izboljšati informiranje (več pisnega obveščanja na dom, razdrobljenost informacij, izkoristiti potencial TV Naš Kanal), • boljše kroženje in prenos informacij (npr. aktivacija društev, pravočasno obveščanje o dogodkih), • informiranje o pomembnih vsebinah za starejše (delovanju institucij, spremembe in možnosti oskrbe ipd.), • pomoč pri izpolnjevanju vlog, obrazcev, položnic, pravna podpora (“pisarna za starejše”), • vozni redi (premajhni, nerazumljivi).
IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Informiranje in ozaveščanje vseh občanov Občine Brežice o staranju in sožitju med generacijami.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • izdelava komunikacijskega načrta (vzpostavitev spletne podstrani na občinski strani za področje starosti prijazne občine Brežice), • vzpostavitev rubrike v lokalnem časopisu, • 3-4 priloge letno namenjene starosti prijazni občini, • redno obveščanje po različnih kanalih in z različnimi vsebinami, • pregled trenutnega stanja na področju digitalnega opismenjevanja starejših,

- organ na občini, ki pokriva področje starejših,
- info točka/e (na občini/po krajevnih skupnostih),
- povezovanje društev (npr. 1x mesečno) za razporeditev dogodkov,
- okrepitev vloge lokalne akcijske skupine za prenos informacij.

c.) komentar na sliko stanja v občini Brežice

Področje informiranja in digitalnega opismenjevanja se je v občini Brežice izkazalo kot eno ključnih prednostnih področij, ki jih je treba sistematično nasloviti (*»...več informacij- na naslove starostnikov o spremembah in sploh možnostih oskrbe...«*, *»...boljše obveščanje in kroženje informacij, pravočasno obveščanje o določenih dogodkih...«*). Potreba po boljšem pretoku informacij in ozaveščanju skupnosti se je pokazala tudi na vseh drugih področjih, kar poudarja pomen učinkovitega komuniciranja. Za doseganje tega cilja so ključni redno obveščanje, uporaba različnih komunikacijskih kanalov ter podajanje raznolikih in dostopnih vsebin. To pa zahteva dobro zasnovan **komunikacijski načrt** in usklajeno sodelovanje deležnikov, da bi informacije dosegle vse občane.

V vprašalnikih so se izoblikovale številne pobude, ki so bile na delavniškem srečanju 13. marca 2025 dodatno konkretizirane. Ena od ključnih idej je bila vzpostavitev rubrike "Starosti prijazna občina Brežice" v Posavskem obzorniku, ki se je na podlagi delavniških razprav preoblikovala v **prilogo** - podobno prilogo je občina v preteklosti že izdajala. Druga pomembna pobuda je bila vzpostavitev posebne **spletne podstrani na občinski spletni strani** (*»...spletno stran z aktualnimi informacijami, ki se nanašajo na starejše odrasle...«*), ki bi delovala kot **osrednje stičišče informacij** o staranju in medgeneracijskem sožitju. Vsebovala naj bi informacije o starosti prijazni občini Brežice, delovanju lokalne akcijske skupine, kontaktne podatke ključnih deležnikov, napovednik dogodkov in dejavnosti ter tematsko rubriko.

Za vzpostavitev celovitega sistema informiranja na področju staranja bo ključno oblikovanje premišljenega komunikacijskega načrta in dobra organizacijska struktura, ki bo omogočala trajnostno in učinkovito informiranje občanov.

5.5 Materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost

a. Opredelitev področja

Materialna preskrbljenost. Zadovoljevanje temeljnih potreb po hrani, obleki, toplem stanovanju ipd. je odvisno zlasti od posameznikove materialne preskrbljenosti - od

mesečnega ali letnega dohodka, s katerim razpolaga. V preteklosti je bila materialna varnost starega človeka odvisna od imetja, ki ga je podedoval in od družinsko-sorodstvene mreže, ki je zanj skrbela v onemoglosti, dandanes je glavni vir solidarnostni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Uveden je bil v industrijski družbi in čeprav se danes govori o njegovi krizi ter o nenehnih reformah zaradi naraščajočega deleža upokojencev v primerjavi z aktivno populacijo, ostaja ta sistem največji garant socialne varnosti v tretjem življenjskem obdobju. Za tiste, ki nimajo ne pokojnine ne imetja, poskrbi sodobna socialna država z denarnimi dajatvami, plačilom osnovnih storitev ipd., med drugim tudi s plačilom nastanitve v domu za stare ljudi ali oskrbe na domu. Kakor vso zgodovino ima tudi danes nenadomestljivo vlogo pri materialni preskrbljenosti v starosti družina ter civilna humanitarnost v lokalnem okolju in širše. Pri tem je poseben izziv odkrivanje skrite revščine; včasih ljudje, ki pomoč resnično potrebujejo zanjo najtežje prosijo. To se toliko lažje zgodi, ko nekdo, ki je bil prej materialno samostojen in preskrbljen zdrsi pod prag revščine, pa ga je tega sram in zato skriva pred seboj in okolico.

Poleg osnovne materialne preskrbljenosti, se marsikateri starejši človek sreča tudi z nižjim življenjskim standardom, kot ga je imel v delovni dobi. Ena od rešitev, ki se je v zadnjih letih na zahodu zelo razmahnila je tako imenovana delitvena ekonomija. Pri delitveni ekonomiji gre za model, v katerem več posameznikov skupaj uporablja neko dobro, na primer avto, kolo, stanovanje ali hišo, hišne pripomočke, orodja, zemljišče, pri čemer je za uporabnika pomembnejša dostopnost kot lastništvo. Ponovno so bolj popularni sistemi menjanja (namesto kupovanja z denarjem) ali izposoje. Taki načini seveda nimajo zgolj finančnega ozadja, nekateri se zato odločajo tudi zaradi ekoloških ali moralnih razlogov.

Trpinčenje starejših ljudi - to so vse vrste nasilnega vedenja, govorjenja in ravnanja do starejših ljudi ter njihovo zanemarjanje. Raziskave kažejo, da se največ nasilja zgodi doma, s strani svojcev, obenem pa, da svojci večino tega storijo nehoteno, zlasti v stresu in jih pozneje v večini primerov to zelo teži. Preobremenjenost, ko na primer ob svoji zahtevni službi in skrbi za svoje otroke negujejo težko onemoglega starša, ko so že sami v letih in bolni, ko ne prepoznajo starostne bolezni (npr. demence) in podobno, so pogosti vzroki, da z besedo in vedenjem nehote povzročajo trpljenje svojcu. Uveljavlja se termin nehoteno nasilje. S tem se ne zmanjša teža dejanj, saj je treba imeti do nasilja ničelno toleranco. Pristop do reševanja, zlasti pa do preprečevanja problema je pri nehotenem nasilju zelo drugačen od namernega nasilja. Če je vzrok izgorelost, je rešitev razbremenilna pomoč, če je neznanje o bolezni in ne-obvladovanje komuniciranja s starim človekom, je rešitev usposabljanje svojcev. Pojav nehotenega nasilja srečujemo tudi v oskrbovalnih ustanovah;

največ starih ljudi v domovih trpi zaradi tega, ker morajo živeti v sobici s tujim človekom, ki ima povsem drugačne navade.

Glede na to, da je človek z leti vse bolj krhek, je še posebej važno, da skupnost poskrbi, da tega posamezniki ne zlorabijo. Nasilja, od telesnega do duševnega in finančnega, so stari ljudje lahko deležni na ulici, v zadnjem času se povečujejo spletne prevare, katerih lahka tarča so prav starejši, velik problem so tudi vsiljivi trgovci (od vrat do vrat ali po telefonu). Finančnega nasilja pa je veliko tudi doma. Tudi na teh področjih lahko veliko naredi preventiva - marsikateri primer nasilja lahko reši ozaveščenost starejših o tem, kako paziti na svojo varnost, kako prav čas pravno urediti svoje finančne zadeve ipd.

V primeru že storjenega nasilja sta za reševanje pristojna policija in center za socialno delo, zadnja leta se razvija tudi služba regionalnega koordinatorja za preprečevanje nasilja. Na tem področju so dejavne tudi razne nevladne organizacije.

Omamljanje in alkoholizem med starejšimi. Prekomerno uživanje alkohola in drugo omamljanje so velik dejavnik tveganja za vse vidike zdravja v starosti. Telesne motnje zdravja in gospodarska škoda, ki se je zaradi uživanja alkohola pri starejših Evropejcih v zadnjih letih skoraj podvojila, so bolj raziskane kakor duševne in socialne motnje. Na starejši organizem ima alkohol močnejši negativni vpliv; vedenjski vzorci pitja starejših so deloma specifični. Nekaterim se alkoholizem vleče še iz mladosti ali srednjih let, vendar pa je tudi prehod v upokojitev lahko za marsikoga dejavnik tveganja za prekomerno pitje alkohola ali drugo vrsto omamljanja. Zdravljenje alkoholizma pri starejših je redko. Vse to kaže na dejstvo, da imajo ob staranju prebivalstva pomembno mesto preventivni programi, ki spodbujajo skrb za trezno, zmerno, zdravo staranje.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	Materialna preskrbljenost, zaposljivost in varnost starejših
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Center za socialno delo Posavje, enota Brežice (prva socialna pomoč, osebna pomoč, podpora žrtvam kaznivih dejanj, pomoč družini za dom in pomoč družini na domu), • sofinanciranje pomoči na domu (70 % plača občina), • sofinanciranje namestitve v domu za opravičence, • dve oblike izredne socialne pomoči (CSD in Občina; različni kriteriji, na enkrat ni mogoče prejeti obeh), • programi VGC za preprečevanje nasilja (pravno svetovanje, dedovanje, samoobramba ipd.), • klub za zdravljenje od alkoholizma.

IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • CSD (izredna denarna pomoč).
IZPOSTEVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Majhne pokojnine (velik delež kmečkega prebivalstva), • starejši se ne odločajo za pomoč na domu, ker ne zmorejo sofinanciranja ali se bojijo, da bodo zato imeli posledice (npr. odvzem zemlje, kar zakonsko ne velja več), • boljša preglednost nad starejšimi, ki potrebujejo materialno pomoč (kurjava, topel obrok, plačevanje položnic), • Materialna preskrbljenost starejših, • možnost brezplačnih fizioterapij in specialistov, • Zadolževanje, • potrebovali bi brezplačno gospodinjsko pomoč (nega, pomoč pri kopanju), gospodinjska pomoč (dežurstvo), • večurna razbremenitev svojca (da gre k zdravniku, k frizerju...), • Slabe ekonomske in socialne razmere v domačem okolju, • psihično in ekonomsko nasilje nad starejšimi, • izboljšati informiranje na tem področju (o izredni denarni pomoči ipd.).
IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Odkrivanje skrite revščine, • ozaveščanje o možnostih pomoči.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Seznam/evidenca starejših, ki potrebujejo pomoč, • okrepiti sodelovanje s CSD-jem, Karitasom in RK Brežice: pretok informacij, • občinsko sofinanciranje programov za preprečevanje nasilja, • povezati direktno finančno pomoč s obvezno udeležbo na predavanjih in delavnicah (npr. pri odplačevanju dolgov), • Povezovanje institucij, • več sodelovanja z NVO, drugimi organizacijami, ki se srečujejo s starimi, • Dvig denarne enkratne pomoči za posamezno starejšo osebo (več denarja in namenov za dodelitev sredstev, npr. pripomočki), • Akcija dobrotnik : za osebe, ki potrebujejo denarno pomoč, • Ustanovitev pisarne za starejše (informacije, pomoč pri obrazcih, ki so pogosto v e-obliki, pomoči pri oporoki), • Izboljšati informiranje (vsebinsko, o obstoječih programih, na različne načine),

- Informirati v LAS glede možnosti pravnega svetovanja,
- Izvajati delavnice na teme varna uporabe spleta, dedovanja,
- razbremenitveni pogovori za svojce starejših, za svojce oseb z motnjo v duševnem razvoju, demenco itd. (mogoče v sodelovanju s CSD in ZD),
- Izvajanje delavnic centra za krepitev zdravja izven mesta,
- pri akciji 40 dni brez alkohola nagovarjati skupino starejših oziroma organizirati podobne akcije za posamezne starostne skupine s podporo mentorja,
- Psihoterapevtsko svetovanje (pogovori).

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

V občini Brežice so občani pokazali visoko ozaveščenost o pomenu materialne preskrbljenosti, zaposljivosti in socialne varnosti starejših (*»...na človeški ravni povečati pozornost do pomoči potrebnih - materialno in duhovno, posebno za osamljene...«, »...,starejši potrebujejo večjo materialno varnost npr. kurjava pozimi, dostopnost do toplih obrokov...«*).

Med ključnimi izzivi izstopajo **nizke kmečke pokojnine**, saj je delež prebivalcev z majhnimi pokojninami bistveno višji kot v drugih slovenskih občinah. Za občane v stiski sta na voljo dve obliki enkratne finančne pomoči, vendar pogosto ne zadostujeta za pokritje vseh potreb. Na delavniških srečanjih se je zato oblikovala pobuda za **program »Dobrotnik«**, ki vključuje posameznike donatorje in omogoča neposreden stik med njimi in prejemniki pomoči. Takšen način lahko dolgoročno prispeva k vzpostavitvi toplih medčloveških odnosov.

Pomembna pridobitev občine je tudi **Večgeneracijski center**, ki izvaja brezplačne programe, ključne za izboljšanje kakovosti življenja starejših. Skozi te programe starejši pridobijo različne veščine, se vključujejo v prostovoljske dejavnosti, za katere so lahko plačani preko prostovoljske pogodbe, ali delujejo kot mentorji in učitelji s plačilom po računu. Center organizira tudi preventivne delavnice o nasilju ter nudi brezplačno pravno pomoč. Center se delno financira s strani občine, delno preko projektov. V prihodnje bo ključno zagotoviti trajnostno financiranje centra in njegovih programov.

Na vseh področjih - od finančne pomoči do preprečevanja nasilja nad starejšimi - ostaja izziv ustrezno **informiranje skupnosti**. Delavniška srečanja lokalne akcijske skupine so pokazala, da občanom pogosto primanjkuje pravih informacij, hkrati pa je nujno okrepiti sodelovanje med vsemi deležniki, ki delujejo na tem področju.

5.6 Infrastruktura, zunanje površine in javni objekti

a. Opredelitev področja

Dobra in lepa infrastruktura omogoča ljudem mobilnost, jih spodbuja k dejavnemu življenju, samostojnosti in medgeneracijskem sodelovanju, slaba in neskladna infrastruktura pa to ovira ali onemogoča.

Zelo pomembno je na primer, da so javne površine čiste in prijetne, da je zelenih površin in klopi z naslonjalom na prostem dovolj, da so dobro vzdrževane in predvsem varne. Pločniki ob cestah naj bi potekali neprekinjeno, pomembno je tudi, da imajo dovolj nizke robnike ter so dovolj široki za invalidske vozičke. Smiselno je, da ob cestah v kraju ni ovir, ki bi voznikom preprečevale dobro vidljivost, da so ceste primerno vzdrževane, razsvetljene in dobro označene.

Tudi javne ustanove morajo biti jasno označene z napisi tako zunaj kot znotraj, imeti morajo dostopna dvigala, klančine, ograje ob stopnicah ter ne spolzka tla. Biti morajo primerno osvetljene. Lahko dostopnih naj bi bilo dovolj javnih stranišč, ki so čista in primerno vzdrževana. Ob poteh so dobrodošli nadstreški, pod katere se lahko pešci zatečejo v primeru dežja.

Izjemnega pomena je, da so storitve v skupnosti (trgovine, centri, uradi) na voljo skupaj in blizu bivališč starejših ljudi ter da so lahko dostopne; idealno je, da se nahajajo v pritličju stavb. S trendom urbanizacije se na podeželju marsikje storitve ukinjajo. Poleg prevozov, ki poskrbijo, da starejše pripeljemo do storitev, pa bi bilo smiselno razmišljati tudi o tem, kako storitve pripeljati do starejših. V preteklosti smo tudi v Sloveniji imeli kar nekaj dobrih praks tako imenovanih potujočih trgovin, ki se danes počasi vračajo nazaj.

V starosti prijaznih občinah obstajajo programi, v katerih se stari ljudje, po možnosti skupaj z načrtovalci in strokovnjaki, sprehodijo po občini in skupaj preverijo kako starosti prijazno je njihovo bivalno okolje in iščejo rešitve na podlagi želja in potreb starejših ljudi na eni strani in realnih možnosti na drugi. Posebna pozornost je namenjena tudi temu, da se ne vlaga zgolj v fizično pripravo prostora, ampak tudi v vzdrževanje, predvsem pa v programe, katerim je prostor namenjen. Drugače tvegamo, da nastajajo vedno novi prostori, starejši prostori pa samevajo in ostajajo mrtvi.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE

INFRASTRUKTURA, ZUNANJE POVRŠINE IN JAVNI OBJEKTI

IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Urejeno okolje, parki in sprehajalne poti (npr. ob Savi), • kolesarske steze (Brežice - Dobova - Krška vas), • prostor za društva v starem domu upokojencev, • označenost za varen promet, • kulturni spomeniki (npr. Vodovodni stolp, grad), • javno stranišče na tržnici, • urejena dostopnost pločnikov z invalidskim vozičkom.
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Ureditev mestnega jedra, • slaba krajevna dostopnost med nekaterimi kraji in do mesta (ni pločnikov ali kolesarskih stez, npr. iz Arnovega sela, Dolenje vasi in Pohance do Brežic, pločnik Velike Malence - Mrzlava vas), • boljša povezanost peš poti in kolesarskih stez, • javna razsvetljava ob pešpoteh, • življenje po krajevnih skupnostih (ni manjših trgovin, pošt, javnega prevoza, centralizacija storitev v mestu), • ni cenovno dostopnih stanovanj, • več parkirnih mest pri Zdravstvenem domu in Bolnišnici Brežice, • avtobusna postaja (ni odprta, hladna, toaletni prostori, čakalnica), • boljša razporeditev avtobusnih postajališč (npr. pri pokopališču in pri Domu upokojencev in ne samo vmes), • mobilne enote (wcji in klopce pri Vrbini proti Mostecu, nasip ob Savi), • železniška postaja (vstop in izstop iz vlaka), • dvigala v večstanovanjskih hišah, • 24 - urna javna stranišča (na pokopališču in ob cesti do pokopališča, v trgovinah in centrih, na parkiriščih, ob sprehajalnih poteh, v starem mestnem jedru...), • klopce (ob sprehajalni stezi ob Savi, na nasipu, Vrbina), • ograja na mostu čez Savo (most se ziba), • dostopnost za invalide (npr. park pri gradu), • urejanje okolja (razpadajoče hiše, pasji iztrebki, zelene površine ob blokih, vandalizem), • varnost (varno gibanje v naravi, varno prečkanje ceste), • ureditev in prilagoditev pločnikov za invalidske vozičke, • ureditev prehodov za pešce (npr. pri gradu Brežice - umiritev prometa),

	<ul style="list-style-type: none"> • Večgeneracijski center ni na pravi lokaciji (ni dostopen starejšim, ni v centru mesta), • prostor za srečanja starejših, • urediti celotni javni prostor starosti prijazno, • umestiti zelene površine okrog blokov pri vseh novogradnjah.
IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Sistematično urejanje prostora po priporočilih SPMO.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Urediti možnosti so-rabe prostorov Večgeneracijskega centra za dejavnosti starejših, • narediti pregled stanja po krajevnih skupnostih in pripraviti načrt aktivnosti (kako je glede uporabe skupnih prostor, koledar dogajanja, razširiti možnost uporabe prostorov ipd., imeti nekoga, ki bi povezal dejavnosti po krajevnih skupnostih), • pregledati javne površine z vidika starosti prijaznega okolja in jih nadgraditi s potrebami in željami občanov ter realnimi možnostmi, • usposabljanje osebe na občini za področje urejanja prostora po smernicah SPMO, • dodati nalepko "Sopotnik" na parkirnih mestih za invalide.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

Občina Brežice po mnenju številnih občanov ponuja dobre pogoje za kakovostno staranje, saj ima zdravo okolje, ki se odraža v svežem zraku, tišini, zelenih površinah in urejenih pešpoteh. Kljub temu pa so prav na tem področju občani izrazili največ konkretnih želja in predlogov za izboljšave.

Nekatere glavne pobude s strani občanov so se nanašale na urejanje skupnih prostorov po krajevnih skupnostih, ureditev javnih sanitarij v mestu Brežice in urejanje medkrajevnih povezav.

Na delavniškem srečanju 6. februarja 2025 so se članom lokalne akcijske skupine pridružili predstavniki občinske uprave, pristojni za infrastrukturo, zunanje površine in javne objekte. Aktivno so sodelovali v razpravi o **predlogih za izboljšave**. Številne predloge so podprli in se strinjali, da jih je smiselno obravnavati bodisi v okviru strategije bodisi ločeno. Med drugim so sporočili, da je že načrtovana gradnja 137 parkirišč pri Tenis centru Brežice in Knjižnici Brežice, da bodo na javnem stranišču na tržnici namestili manjkajoče obešalo ter preverili možnost odprtja stranišča na pokopališču v mestu. Prav tako bodo s

koncesionarjem (Nomago) preučili ureditev avtobusne postaje, DRI pa ponovno pozvali k ureditvi ograje na mostu, kar je načrtovano za leto 2025. Enako velja za gradnjo novega mostu čez Savo, ki je predvidena v državnem prostorskem načrtu za HE Mokrice.

Občina je opozorila tudi na nekatere predloge, ki niso v njeni pristojnosti, na primer delovanje Slovenskih železnic; ali pa kjer Občina sledi državnim usmeritvam, kot je omejevanje javne razsvetljave zaradi svetlobnega onesnaževanja. Postavitev klopi ob nasipu prav tako ni mogoča, saj gre za varovano območje.

Predstavniki občine so razjasnili tudi nekatere nejasnosti, med njimi označbo za kolesarsko stezo, ki je zaradi projekta trenutno označena kot pot izključno namenjena kolesarjem. V prihodnosti občina vidi možnost označitve poti kot večnamenske (torej tudi za pešce ipd.), pri čemer bo sprememba označbe mogoča po zaključku projekta.

Ob številnih praktičnih predlogih in možnih rešitvah je spodbudno, da občina izkazuje tudi interes za **izobraževanje na področju urejanja prostora** v skladu s smernicami programa Starosti prijazna mesta in občine (*»...izboljšanje infrastrukture, urediti javni prostor, da bi postal primernejši za starejšo populacijo,...kjer bi se ti počutili varne...«*).

5.7 Bivališča

a. Opredelitev področja

Bivališče je za človeka več kot le streha nad glavo. Je prostor varnosti, zasebnosti, udobja in spominov. Kot taka bivališča, njihova funkcionalnost, opremljenost ter lepota in skladnost močno vplivajo na življenje ljudi. V starosti, ko se pogosto spreminjajo zdravstvene in socialne potrebe, pa postane primerno bivališče še pomembnejše. Prav zato je stanovanjska problematika ena ključnih dimenzij pri oblikovanju starosti prijaznih mest in občin. Ta koncept spodbuja okolja, v katerih lahko starejši ohranijo dostojanstveno, varno in aktivno življenje, tudi ko se njihove zmožnosti s časom spremenijo.

V tej luči je ključno **prilagajanje stanovanja za življenje v času pešanja moči**. Sodobno načelo gerontologije je, da naj človek, če je le mogoče, ostane na stara leta v svojem stanovanju. Hiše in stanovanja pa niso bila grajena primerno za stare ljudi, ki pešajo ali potrebujejo pomoč in oskrbo. Stopnice, visoke kadi, pragi, preozka vrata ipd. staremu človeku otežijo ali celo onemogočijo gibanje po stanovanju in okolici, samostojno uporabo sanitarij ter povečajo nevarnost padcev. Tako je človek vse bolj priklenjen na svoj dom in posteljo, s tem pa velikokrat tudi socialno izoliran. Neprilagojeno stanovanje je tudi velika ovira za pomoč svojcev. Vse to skrajša čas, ko lahko za človeka skrbijo doma. Že nekaj časa stroka in politika ozaveščata in informirata ljudi, kako naj prilagodijo svoje stanovanje za

starost. V okviru ozaveščanja in informiranja je pomembno spodbujati starejše, da se sami poslužujejo preprostih ukrepov (npr. označevanje pragov, odstranitev preprog, senzorske luči ...), ki zmanjšajo tveganje za poškodbe na domu. Dobre prakse na tem področju so nekatere starosti prijazne občine, ki same ali s pomočjo države organizirajo v svoji upravni službi za okolje, prostor in infrastrukturo svetovalno pomoč občanom za prilagajanje njihovih stanovanj za starost. V Evropi se na tem področju uveljavlja tudi nepovratna javna finančna pomoč in ugodni krediti.

Eden zanimivih in vse bolj aktualnih pristopov k starosti prijaznemu bivanju je **sobivanje starejših oseb**. Gre za skupna gospodinjstva ali stanovanjske skupnosti, v katerih si več starejših deli prostore, stroške in skrbi. Sobivanje prinaša številne prednosti: zmanjšuje občutek osamljenosti, spodbuja medsebojno pomoč in zagotavlja večjo socialno vključenost. Takšne oblike sobivanja najdemo bodisi v večjih stanovanjskih kompleksih z individualnimi enotami in skupnimi prostori, bodisi v manjših hišah, kjer si starejši delijo na primer kuhinjo, dnevno sobo in vrt. Pri tem pa velja omeniti tudi, da je za tak način potrebna zavestna odločitev, večja mera odprtosti in fleksibilnosti, z organizacijskega vidika pa poskrbeti za vzpostavitev mehanizmov za reševanja morebitnih konfliktov, skrb za dobre odnose in učinkovito dogovarjanje (na primer v obliki rednih hišnih srečanj, po možnosti s pomočjo zunanjega mediatorja).

V Sloveniji je zelo razširjena tudi praksa **večgeneracijskih hiš**, kjer pod eno streho živijo različne generacije - stari starši, odrasli otroci in vnuki. Ta oblika bivanja gradi na vrednotah medsebojne solidarnosti, skrbi in prenašanja izkušenj med generacijami. Starejši pogosto nudijo pomoč pri varstvu otrok ali gospodinjstvu, medtem ko jim mlajši vračajo podporo pri opravilih, ki jih sami težje opravijo. Večgeneracijsko bivanje lahko krepí družinske vezi, zmanjšuje socialno izolacijo in zagotavlja občutek varnosti. Vendar pa zahteva tudi jasno postavljena pravila sobivanja in prilagajanje različnih življenjskih slogov, drugače je lahko učinek ravno obraten.

Čeprav o **domovih za starejše** govorimo v prvi točki tega poglavja, je na tem mestu smiselno nameniti nekaj besed stavbnemu vidiku domov za starejše - to je njihovim sodobnim arhitekturnim smernicam. Če se v kraju pripravlja gradnja novega doma za starejše ljudi, je potrebno posebno pozornost nameniti kakovostni umestitvi le-tega v okolje; dobre prakse kažejo naslednje pomembne elemente: lokacija v središču kraja, njegov koncept in arhitektura je narejena po sodobnih načelih za oskrbovalno ustanove - tako da dom z vidika funkcionalnosti, osvetljenosti sob in videza stavbe v celoti kulturne podobe kraja lahko služi svojemu namenu in je v ponos kraju. Kaj to pomeni? Da je koncept njegovega delovanja t. i. četrta in peta generacija domov za stare ljudi, vpeta v življenje kraja in strokovno središče celotne dolgotrajne oskrbe v kraju. Devet od desetih stanovalcev

ima enoposteljne sobe - takšna je danes osnovno strokovno merilo za kakovostno oskrbo v ustanovi v tujini, v Sloveniji je realnost še zelo drugačna, dejstvo pa je, da je dragocena vsaka enoposteljna soba več. Poleg tega pa novejša generacija domov dajejo prednost manjšim bivanjskim enotam, ki v čim večji meri posnemajo ljudem domače bivalno okolje. Zavzetost pri iskanju najboljšega možnega načina za uveljavljanje novih konceptov glede na realne možnosti omogoča, da ljudi na stara leta že z izborom lokacije doma ali njegovo arhitekturo lokalna skupnost ne odrine na svoj rob in v institucionalizirane življenjske razmere, ki jih nikoli v življenju niso imeli in ovirajo osebno človeško zorenje in sožitje.

Z vidika urbanizma so bivališča v starosti prijaznih mestih del celovitega prostora, ki omogoča kakovostno staranje. Ne gre le za arhitekturo posamezne stavbe, temveč za načrtovanje sosesk in mest, kjer so povezane stanovanjske, storitvene, družbene in rekreacijske funkcije. Pri tem velja pomisliti na dostopnost in umeščenost bivališč, na povezavo z javnim prostorom, ustrezno stanovanjsko gostoto in mešano rabo prostora ter mešanico raznovrstnih stanovanjskih oblik. Takšen pristop omogoča, da starejši niso izključeni, temveč aktivni soustvarjalci skupnosti, v kateri živijo.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	BIVALIŠČA
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovanjske enote v Večgeneracijskem centru Brežice.
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Obstoječe oblike sobivanja.
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Življenje po krajevnih skupnostih (ni manjših trgovin, pošt, javnega prevoza, centralizacija storitev v mestu), • ni cenovno dostopnih stanovanj, • pomoč pri prilagajanju stanovanj za starost (npr. s pripomočki - držala, preureditev kopalnice, s sofinanciranjem ipd.), • starejši ostajajo sami v velikih hišah (raziskati možnosti za oblike sobivanja), • Večgeneracijski center ni na pravi lokaciji (ni dostopen starejšim. ni v centru mesta), • prostor za srečanja starejših.

IZ STROKE DODAJAMO	<ul style="list-style-type: none"> • Ozaveščanje na področju prilagajanja stanovanj in gradnje hiš, primernih za starost, • sistematično urejanje prostora po priporočilih SPMO.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Vzpostavitev oblike sobivanja za starejše (tudi podpreti dosedanje zemetke sobivanj), • alternativne oblike bivanja na podeželju, • izgradnja stanovanjskih skupnosti za starejše.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

V občini Brežice so tako občinska uprava kot občani izkazali **veliko zanimanje in odprtost za raziskovanje različnih oblik sobivanja starejših**. Mnogi prepoznajo potrebo po iskanju modelov, ki bi omogočili učinkovitejšo rabo bivanjskih prostorov, saj so hiše pogosto prevelike za posameznike, tako z vidika vzdrževanja kot samostojnega bivanja: »Smiselno bi bilo poiskati model sobivanja v hišah, ki so običajno prevelike za posameznika, tako z vidika vzdrževanja kot samostojnega bivanja...« Prav tako se izraža želja po možnostih bivanja v stanovanjskih skupnostih: »Pogrešamo možnosti bivanja v obliki stanovanjskih skupnosti...«.

V Sloveniji, razen večgeneracijskih hiš, še vedno primanjkuje drugih oblik sobivanja, medtem ko v tujini obstajajo številni primeri dobrih praks, ki lahko služijo kot navdih. Pri tem bo ključno usklajevanje želja občanov s potrebami in realnimi možnostmi občine.

Ker v občini Brežice številni občani že živijo v **večgeneracijskih hišah**, bi bilo v prihodnje smiselno **razviti programe za krepitev in podporo** tudi tej obliki sobivanja.

5.8 Mobilnost in prevozi

a. Opredelitev področja

Podobno kot prostorska ureditev tudi prevoz zelo vpliva na kakovost življenja starih ljudi, na njihovo samostojnost in socialno vključenost, oziroma na osamljenost in socialno izključenost.

Po smernicah SZO je pomembno, da je v kraju vzpostavljen javni prevoz, ki je zanesljiv in časovno dovolj pogost tudi zvečer, ob koncu tedna in med prazniki. Vozila javnega prevoza naj bodo čista, lepo vzdrževana in dostopna; bistveno je tudi, da imajo sedeže, ki so prednostno namenjeni starim ljudem in invalidom. Potniki naj zlahka dostopajo do popolnih informacij o linijah, voznem redu in oskrbljenosti za osebe s posebnimi

potrebami. Biti mora dovolj postaj za izstop potnikov, na primernih in varnih mestih. Dobra praksa nekaterih občin je organizacija prevoza za starejše v okviru šolskih prevozov.

Kjer je javni prevoz omejen, je dobrodošlo, da so na voljo prostovoljske prevozne usluge. Takšne so na primer organizirane v sklopu vseslovenskih prostovoljskih projektov za mobilnost starejših Sopotniki in Prostofer, občina pa to lahko organizira tudi sama tako, da na ustrezen način povezuje starejše osebe, ki potrebujejo prevoz in ne zmorejo uporabljati javnih in plačljivih prevozov, z aktivnimi vozniki vseh generacij, ki radi priskočijo na pomoč. Brezplačni prevozi za starejše slonijo na prostovoljskem delu, zato je v tem oziru zelo pomembna tudi skrb za prostovoljce, ki prevoze opravljajo.

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	MOBILNOST IN PREVOZI
STANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Mestni promet Brežice (izvajalec je Nomago, 2 liniji), • Slovenske železnice, • Zavod Sopotniki.
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Mestni avtobus (do pokopališča in Doma upokojencev), • Zavod Sopotniki, • šolski avtobus.
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/ POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Zagotavljanje brezplačnih prevozov za starejše čez cel dan in ob vikendih (Zavod Sopotniki), • omogočiti prevoze na dogodke, srečanja ipd., • povečati možnosti za brezplačne prevoze (Sopotniki ne pokrivajo potreb, več prostovoljcev Sopotnikov), • izboljšati javni prevoz (boljše avtobusne povezave med kraji, prevozi iz vasi do mesta v popoldanskem času ipd.), • postavitev dodatnih avtobusnih postaj (direktno pri pokopališču in pri Domu upokojencev; ne samo med njima), • dodatna taxi služba.
PREDLAGANE REŠITVE OBČANOV	<ul style="list-style-type: none"> • Mini bus za popoldanske dogodke, • povezovanje linije mestnega avtobusa s obstoječimi aktivnosti (npr. telovadba, nato prevoz do VGCja), • nadgraditi javni prevoz s popoldansko vožnjo, • organizirati prevoz do javnih ustanov, trgovin ipd.,

- nagrajevanje in s tem lažje pridobivanje prostovoljcev šoferjev,
- dan brez avtomobilov,
- izboljšati informiranje o javnem prevozu (objava voznega reda na spletu in na vseh avtobusnih postajališčih),
- skupaj s društvom upokojencev in drugimi društvi identificirati tiste dogodke, za katere bi bilo smiselno organizirati dodatni prevoz,
- dopolniti/identificirati smiselna dodatna avtobusna postajališča,
- kombinirati šolski prevoz s prevozom za starejše in druge ranljive Skupine.

c. komentar na sliko stanja v občini Brežice

Brezplačni prevozi za starejše, ki jih v občini Brežice izvaja Zavod Sopotniki, so med občani zelo dobro sprejeti in ocenjeni kot izjemno prijazni do starejših. V vprašalniku so številni občani izrazili željo po **razširitvi storitve** tudi na popoldanski in večerni čas, da bi omogočili prevoze na različne aktivnosti in dogodke, kar ostaja ena izmed potreb (*»...pri uporabi storitev Sopotnikov predlagam, da bi bila možnost koriščenja tudi po 15. uri in med vikendom...«*).

V prihodnje bo smiselno celostno urejati področje prevozov za starejše, saj se družba hitro spreminja, tradicionalne podporne mreže pa postajajo manj zanesljive pri zadovoljevanju teh potreb. Za generacijo baby boomers, ki je vajena večje mobilnosti in aktivnega družabnega življenja, bo dostopnost prevozov še toliko pomembnejša.

Ena od predlaganih rešitev je povezava **linije mestnega avtobusa z obstoječimi aktivnostmi za starejše**, kar bi lahko izboljšalo dostopnost in omogočilo večjo vključenost starejših v družbeno življenje.

5.9 Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo

a. Opredelitev področja

V tradicionalni kmečko-obrtniško-stanovski družbi so materialna varnost, oskrba onemoglih in povezanost generacij slonele na družini in deloma na krajevni soseski ter sorodstveni mreži. V izjemnih primerih, kot so sorodstvene in krajevne socialne mreže

odpovedale, je blažila stisko starih ljudi solidarnost v širši skupnosti, zlasti dobrodelnost verskih organizacij. V tradicionalnih socialnih mrežah so stari ljudje zadovoljevali tudi svoje nematerialne potrebe, seveda na ravni razmer tistega časa. Bili so vtakani v tesno medgeneracijsko povezanost, zlasti z vnuki, ki so jih varovali in jim s pripovedovanjem predajali narodno izročilo in svoje življenjske izkušnje, srednji generaciji pa svetovali pri njihovem delu, kar jim je dajalo tudi družbeni ugled in položaj.

Če so se tradicionalni vzorci spreminjali počasi, obdržali pa zelo dolgo, lahko za nove razmere rečemo, da se je v kratkem času zgodilo veliko sprememb. Industrijska družba 20. stoletja je materialno varnost starih ljudi socializirala s sistemi zavarovanj, z institucijami za oskrbo in programi za stare ljudi, ki delujejo bodisi v okviru javne mreže, na osnovi civilne samoorganizacije ali kot profitna podjetniška dejavnost. Dvovgeneracijska nuklearna družina in krajevno sosodstvo sta v modernih medčloveško odtujenih urbanih naseljih, kjer je veliko priseljevanja in odseljevanja, v veliki meri izgubila stik s starimi ljudmi, s tem pa tudi svojo vlogo pri zadovoljevanju materialnih potreb starejših. Nematerialne potrebe pa so bile v industrijsko-potrošniški družbi sploh zelo odrinjene na stran ali v zasebno sfero. Na področju oskrbe se je uveljavilo prepričanje, da lahko razne socialne ustanove za starostnike s svojimi storitvami zadovoljijo vse njihove potrebe. To je iluzija, saj se osebnega medčloveškega odnosa, ki ga človek nujno potrebuje vse življenje, v starosti pa še posebej, ne da spremeniti v storitev, ki bi jo lahko zaposleni opravljali po »normativih«.

Na področju medgeneracijskih odnosov ima veliko težo dejstvo, da se znanje, ki je osnovna vrednota vsake družbe, bliskovito množi. Danes mlajši za svoje preživetje in uspeh niso več odvisni od znanja svojih staršev, kakor je to bilo vso zgodovino, ampak je celo obratno - starejši se učijo od mlajših uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, da lahko gredo v koraku s časom. Na področjih, ki bi jih mlajše generacije zelo potrebovale, npr. varovanje in krepitev duševnega zdravja, lepšega sožitja, zakoreninjenost v osnovne socialne vrednote delavnosti, poštenosti, sočutne solidarnosti in duhovnega zorenja osebnosti, skrbi za skupno dobro ipd., so starejše generacije marsikdaj tudi same nemočne, da ne morejo ne z zgledom ne s spoznanji pomagati mladim. Danes je v zavesti večine osebna skrb za zdravo prehrano, gibanje in vseživljenjsko izobraževanje, medtem ko so navedena področja nematerialne blaginje bila v preteklem času sistematično zanemarjena in je enako tudi v današnji potrošniško-tehnološki družbi.

V današnji Evropi še delujejo tradicionalne socialne mreže, vendar pa slabijo, kar se kaže zlasti v sožitju družine in lokalne skupnosti. Moderne industrijske socialne mreže so dosegle visoko raven učinkovitosti, kljub temu pa so celo na materialnem področju čedalje bolj nezadostne; pomislimo na primer na kadrovske krize pri zadovoljevanju materialnih storitev v dolgotrajni oskrbi.

Iz problemov se čedalje jasneje kažejo tudi rešitve. Stroka in politika se ponekod vse bolj zavedata, da je za preživetje ključnega pomena primerna podpora še delujočim tradicionalnim socialnim mrežam, da bodo delovale in se razvijale skupaj z novimi v skladu s potrebami časa in vsemi razpoložljivimi viri. Tako se sodobne oskrbovalne ustanove zavedajo svoje ne-samozadostnosti in se odpirajo skupnosti, njihova pozornost na opravljanje storitev iz industrijske dobe pa prehaja v integriran oskrbovalni odnos. Te usmeritve marsikje niso več samo spoznanja in razvojno nujni principi, ampak preizkušene dobre prakse. Mnoge od njih smo omenili že v prej naštetih področjih, ko smo na primer kratko orisali sodobni krajevni dom za oskrbo, mrežo neformalnih oskrbovalcev ter usposabljanja zanje, razbremenilne programe za družinske oskrbovalce v kraju, skupine na osnovi samopomoči, prostovoljstvo za nematerialne potrebe (družabništvo in skupine za kakovostno staranje), sistematično informiranje in ozaveščanje celotne skupnosti o staranju in sožitju, nove programe za medgeneracijsko sodelovanje, javno podporo pri prilagajanju stanovanj itd. Tukaj nam ostaja osrednji program, ki povezuje vse to v lokalno celoto in s tem odgovarja na enega največjih izzivov današnjega časa: na razdrobljenost in razdvojenost. Ti dve težnji sta namreč v lokalnih skupnostih mnogokrat glavni vzrok neuspeha na vseh področjih in povzročata, da skupnost ne uspe uresničiti sicer sodobno načrtovanega programa.

Starosti prijazna skupnost je program Svetovne zdravstvene organizacije in EU, v katerem se povezujejo občine in mesta s političnim ciljem razvoja v smeri starosti prijazne občine ali mesta. To pomeni, da pristopijo k tem nalogam na sistematičen način.

Prvič tako, da odgovornost za razvoj porazdeljeno in usklajeno nosijo vsi: predstavniki Občine, civilna sfera in stroka, starejši ljudje sami. Motor tega je lokalna akcijska skupina starosti prijazne skupnosti, ki prenaša informacije, daje pobude in jih po potrebi tudi tako ali drugače pomaga uresničevati. Nič manj niso pomembne druge funkcije lokalne akcijske skupine: povezovanje vseh deležnikov pri razvoju starosti prijazne skupnosti, usposabljanje za razvoj na tem področju, izmenjava izkušenj, iskanje rešitev na skupna vprašanja, ažurna izmenjava informacij med vsemi deležniki, usklajevanje dela in širjenje pomembnih informacij v celotno skupnost. Z lokalno akcijsko skupino dobi občina kompetenten organ za razvoj na področju staranja in sožitja generacij, ki celostno zajame vso skupnost. Vsak od deležnikov namreč pokriva svoj krog starejših ljudi in tistih, ki z njimi delajo in živijo, skupno pa vse; ali pa vsaj sproti pokaže, če je kak del obstoječih mrež izpadel iz skupine. Ko delo postane intenzivnejše, npr. v primeru projekta ali uresničevanja letnega načrta, se lahko lokalni skupini pridruži ožja skupina, sestavljena od treh do šestih članov, v kateri so prav tako predstavniki občine, predstavnik stroke in predstavnik LAS (predlagan ali izvoljen).

Drugi način sistematičnega pristopa je sledenje korakom programa starosti prijaznih mest in občin: 1. vzpostavitev in vodenje struktur za delo - določitev koordinatorja in vzpostavitev lokalne akcijske skupine, 2. pregled in analiza stanja, 3. načrtovanje - priprava strategije in nato sprotno načrtovanje, npr. v obliki letnih načrtov, 4. ukrepanje - delo na posameznih akcijah, uresničevanje letnih načrtov, 5. evalvacija oziroma sproten pregled napredka, 6. obeležje dosežkov in praznovanje. Ti koraki omogočajo, da se iniciative premaknejo iz predlogov in želja na višjo občinsko raven, da se stanje izboljšuje korak za korakom in ne vse naenkrat, vendar vztrajno leto za letom, da je ukrepanje usklajeno in porazdeljeno, ne pa naključno in razdrobljeno (vsak v svojo smer). S tem je tudi učinek precej večji, nenazadnje pa se stanje sproti ocenjuje in tako iz leta v leto spoznavamo kam naj bo usmerjeno naše delo.

Občine, ki pristopijo k programu Starosti prijaznih mest in občin, se odločijo tudi za določene principe dela oziroma vrednote. V slovenski mreži poskrbimo, da te principe uresničujemo tudi pri načrtovanju strategije, predvsem pa letnih načrtov in sicer tako, da vključimo različne vrste ciljev: a. taki cilji, ki povezujejo različne deležnike in skupnost, b. take cilje, ki odločilno prispevajo k napredku na nekem področju, tekom let tako, da napredujejo vsa področja, c. take cilje, da omogočajo vključevanje starejših ljudi, posebej tistih, ki so sicer bolj odrinjeni, nedostopni, ranljivi.

Pri vsem tem ima posebno mesto občinski koordinatorski (ali manjša koordinatorska skupina v kolikor je smiselno da se naloge razporedijo) starosti prijazne občine, zaposlen v občinski upravi, ki poskrbi, da program teče in ne obtiči na mestu. Da svoje delo lahko kompetentno opravlja, opravi dvoletno osnovno usposabljanje za koordinatore starosti prijaznih mest in občin, ki ga vodi Inštitut Antona Trstenjaka. V določenih primerih (na primer v primeru kadrovske krize, posebne želje občine) se koordinatorski skupini lahko pridruži tudi sodelavec Inštituta Antona Trstenjaka kot zunanji koordinatorski.

Zadnja rešitev, ki se kaže v programu Starosti prijaznih mest in občin, ki pomaga lokalni skupnosti v celostni rasti ter v izogib razdrobljenosti in razdvojenosti, je vključenost v Slovensko in Svetovno mrežo starosti prijaznih mest in občin. Namen mrež je skrb za kakovostna orodja za delovanje na lokalni ravni, za izmenjavo izkušenj med slovenskimi občinami pa tudi izmenjava dobrih praks s tujimi občinami, iskanje rešitev za skupne izzive na slovenski ravni, po potrebi tudi politično udejstvovanje, da se dosežejo določene spremembe, ki odločilno posegajo v razvoj občin. Tako vsaka občina lahko gradi na dosežkih in spoznanjih drugih občin, sama pa v to zakladnico izkušenj doda svoje dosežke. Slovensko mrežo koordinira Inštitut Antona Trstenjaka, nacionalni inštitut za področje staranja in medgeneracijskega sožitja že več kot petnajst let.

Možnosti ukrepanja glede na strokovne smernice in dobre prakse za področje skrbi za celostni razvoj oz. za sodelovanje deležnikov, uresničevanje strategije starosti prijazne občine Brežice ter povezanost s svetovno in slovensko mrežo starosti prijaznih mest in občin (SPMO)

Podpodročje ukrepanja	Možnosti ukrepanja
<p>URESNIČEVANJE PROGRAMA STAROSTI PRIJAZNE OBČINE</p>	<p>Delovanje lokalne akcijske skupine SPO Brežice. Skrbeti za povezovanje, pretočnost informacij in izobraževanje deležnikov, ki delajo na področju kakovostnega staranja ter celostni razvoj programa SPO.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizirati srečanja lokalne akcijske skupine, od 2 do 4-krat letno za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo uresničevanja letnih načrtov te strategije; izobraževanje in medsebojno informiranje. <p>Delovanje delovnih skupin za uresničevanje posameznih nalog ali aktivnosti strategije SPO Brežice in večjo povezanost med deležniki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizirati srečanja delovnih skupin za uresničevanje aktivnosti letnega načrta. Delovne skupine pod vodstvom določenega koordinatorja natančneje opredelijo aktivnost, vodijo njeno uresničevanje in evalvacijo. Takšno skupno delo na skupnih ciljih povezuje deležnike in skupnost. <p>Skrb za kakovostno izpeljavo vseh korakov programa SPMO: 1. pregled in analiza stanja, 2. načrtovanje - priprava strategije in nato sprotno načrtovanje, npr. v obliki letnih načrtov, 3. ukrepanje - delo na posameznih akcijah, uresničevanje letnih načrtov, 4. evalvacija oziroma sproten pregled napredka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poskrbeti za pravočasno pripravo novega letnega načrta v skladu z načinom opisanim v tej strategiji. • Poskrbeti za vsakoletno evalvacijo letnih načrtov, 3-letna temeljitejša evalvacija, predstavitev rezultatov evalvacije ožji in širši javnosti ter praznovanje ob doseženih rezultatih.

	<ul style="list-style-type: none"> • Zagotavljanje potrebnih sredstev za izvajanje strategije SPO Brežice, proračunskih in po možnosti projektnih (nacionalnih in mednarodnih), donatorskih itd. <p>Povezanost s svetovno in nacionalno mrežo SPMO: Povezovanje na nacionalni in svetovni ravni za prenašanje dobrih praks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poskrbeti za vključenost v svetovno in slovensko mrežo starosti prijaznih mest in občin ter za izpolnjevanje obveznosti določenih v mreži. Koordinator in njegovi ožji sodelavci se udeležujejo srečanj nacionalne mreže starosti prijaznih mest in občin. • Vključenost, mreženje in izobraževanje v okviru drugih povezovanj občin. <p>Usposabljanje občinskega koordinatorja Starosti prijazne občine Brežice</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opravljeno osnovno usposabljanje za novega koordinatorja SPO Brežice
--	---

b. Slika stanja v občini Brežice

PODROČJE	Skrb za vključevanje, skupnost in celostni razvoj občine na področju staranja in sožitja v prehodu iz tradicionalne v post tradicionalno družbo
IZPOSTAVLJENO KOT POZITIVNO	<ul style="list-style-type: none"> • Skrb občine za usklajeno delovanje društev in ustanov, • financiranje aktivnosti, • participacija občanov (aktivno sodelovanje v društvih in udeležba, organizacija aktivnosti, prostovoljstvo, podajanje predlogov, skrb za okolje, skrb za svojce..).
IZPOSTAVLJENI PROBLEMI/POTREBE	<ul style="list-style-type: none"> • Premalo sodelovanja in povezovanja med društvi, organizacijami in posameznimi deležniki, • vključevanje starejših v odločitve namenjene starejšim.

b. Komentar na sliko stanja v občini Brežice

Vzpodbudno je, da je Občina Brežice prepoznala področje staranja in medgeneracijskega sožitja kot pomembno (*»...veseli nas, da ste se začeli pogovarjati o*

starostnikih...«) in se odločila, da ga sistematično naslovi, najprej s pripravo študije in strategije za starejše.

Tako občinska uprava kot sami občani, ki so sodelovali pri pripravi študije (preko odgovorov na vprašalnike, delavniških srečanj in srečanj lokalne akcijske skupine) so izkazali zavedanje, da je za kakovostno delo na področju staranja in medgeneracijskega sožitja v občini potrebno sistematično, skupno in konkretno delo, ki potrebuje svoj čas. Za to je na samem začetku prizadevanj pomembna dobra vzpostavitev struktur, med drugim takšnih, ki **vključujejo starejše** pri samih procesih priprave in uresničevanja (*»... predstavnike starejših se premalo vključuje v odločanje o tem, kaj bo občina nudila starejšim. Žal so včasih občuti pokroviteljski (paternalistični) odnos, tako ga mnogi občutimo, češ da odločevalci že vedo, kaj je za starejše dobro...«*). Program starosti prijaznih mest in občin in Slovenska mreža starosti prijaznih mest in občin prepoznava nekatere glavne gradnike za celostni razvoj občine na področju staranja, ki so navedeni v zgornji tabeli pod možnostmi za ukrepanje. Zato je zelo spodbudno, da so občani več teh gradnikov tudi že sami izpostavili: **občinski koordinator** (*»...referenta v občinski upravi, ki bi se ukvarjal s problematiko starejših..«*), **skrb za prenos informacij in povezovanje** (*»...skrb za usklajeno delovanje pri društvih in ustanov za starostnike in povezovanje...«*), **celostni razvoj občine** (*»...gledati dolgoročno - skrb za mlade in aktivne, ki bodo enkrat ostareli, da bodo v tem obdobju bolj opolnomočeni...«*), **vpetost v svetovno in slovensko mrežo starosti prijaznih mest in občin** z namenom izmenjave izkušenj in prenosa dobrih praks (*»...nekaj občin je že uspešnih na tem področju in prav je, da jih posnemamo...«*). Razumevanje skupnosti, da je to delo »tek na dolge proge« je zelo dragoceno. Program starosti prijaznih mest in občine zahteva postopno in dolgotrajno delo, pri čemer se skupnost vedno znova uči in prilagaja realnim potrebam. Tako tudi občina korak za korakom, leto za letom postaja vse bolj starosti prijazna.

6 VIRI IN LITERATURA

Drole in Lebar ur. (2014). Podpora samostojnemu bivanju v domačem okolju in dolgotrajna oskrba. V:

http://www.staranje.si/files/upload/images/aha.si_dolgotrajna_oskrba_porocilo_v1.pdf

Federal/Provincial/Territorial Ministers Responsible for Seniors (2006). Age-Friendly Rural and Remote Communities: A Guide. V: www.health.gov.nl.ca/health/publications/afrrc_en.pdf (sprejem 26.11.2012).

Grdiša Rok (2010). Priročnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.

Hughes in sod. (2008). Patient Safety and Quality: An Evidence-Based Handbook for Nurses. . AHRQ Publication št. 08-0043. Rockville: Agency for Healthcare Research and Quality. V: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK2665/>

Hughes in O'Sullivan (2016). Family carer training. A resource for those working with Family Carers. V: https://www.iasw.ie/attachments/Family_Carer_Training_Booklet_for_Professionals_19th_Dec.pdf.

Hvalič Touzery Simona (2007). Družinska oskrba starih družinskih članov. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Hvalič Touzery (2010). Družinski oskrbovalci starih ljudi v Evropi. V: Kakovostna starost, letnik 8, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=590>. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si>. <http://www.uke.de/extern/eurofamcare>.

Imperl Franc (2012). Kakovost oskrbe starejših - izziv za prihodnost. Logatec: Firis Imperl & Co., Seniorprojekt.

Imperl Franc (2013). Javni domovi na razpotju. V: Kakovostna starost, letnik 16, št. 3, str. 3-18.

Imperl Franc (2014). Možne strategije razvoja domov za starejše. V: Kakovostna starost, letnik 17, št. 4, str. 3-22.

Imperl Franc (2015). E-Qualin. V: Kakovostna starost, letnik 18, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Leichsenring Kai, Billings Jenny in Nies Henk (ur.) (2013). Long-Term Care in Europe. Improving Policy and Practice. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Lipar Tina (2014) po European Commission (2013). Dolgotrajna oskrba v starajočih se družbah - izzivi in politične možnosti. V: Kakovostna starost, letnik 17, št. 4. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=1474>.

Pflegezeitgesetz (2008). Gesetz zur strukturellen Weiterentwicklung der Pflegeversicherung.

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&jumpTo=bgbl108s0874.pdf#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl108s0874.pdf%27%5D__1537292907162

Pihlar Tanja (2010) po Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2008). *Kakovostno bivanje v starosti*. V: *Kakovostna starost*, letnik 13, št. 2. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka. <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=840>.

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (2010). Uradni list RS, št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19, 81/19, 203/21, 54/22 in 159/22. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10060>

Ramovš Jože (2003). *Kakovostna starost*. Socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Ramovš Jože (2008). *Krajevno medgeneracijsko središče*. V: *Kakovostna starost*, letnik 11, št. 1, str. 26-45.

Ramovš Jože, ured. (2013). *Staranje v Sloveniji*. Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože (2013a). *Starosti prijazna občina*. Vademecum. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Ramovš Jože (2015). *Deinstitucionalizacija dolgotrajne oskrbe*. V: *Kakovostna starost*, letnik 18, št. 3, str. 3-25; <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/1535-1.pdf#search=%22deinstitucionalizacija%20dolgotrajne%20oskrbe%22>.

Ramovš Jože (2020). *Integrirana dolgotrajna oskrba*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Jože in Ramovš Ksenija (2012). *Družinska oskrba starejšega svojca*. Priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš Ksenija (2015). *Razbremenitev družinskih oskrbovalcev z vidika ZDA in nekaterih evropskih držav*. V: *Kakovostna starost*, letnik 18, št. 2, str. 22-33.

Ramovš Marta, Thibauld Maulaert, Ramovš Jože (2020). *Na poti k starosti prijazni skupnosti*. Priročnik za starejše občane in za lokalno akcijsko skupin starosti prijazne občine. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.